

A családon belüli szexuális bűncselekmények bizonyításának
nehézségei a nyomozás során és a bírósági tárgyaláson

dr. Páricsi-Farkas Anna

Budapest
2023

TARTALOMJEGYZÉK

I.	BEVEZETÉS	2
II.	TÖRTÉNETI KITEKINTÉS	3
III.	NEMZETKÖZI KÖVETELMÉNYEK A CSALÁDON BELÜLI SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEK KAPCSÁN	6
IV.	A CSALÁDON BELÜLI SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEK SPECIÁLIS JELLEMZŐI, SAJÁTOSSÁGAI.....	9
IV.1.	A családon belüli szexuális bűncselekmények anyagi jogi sajátosságai	9
IV.2.	A családon belüli szexuális bűncselekmények eljárásjogi jellemzői	11
IV.3.	A családon belüli szexuális bűncselekmények speciális jellemzői	13
V.	A BIZONYÍTÁSRÓL ÁLTALÁBAN	16
VI.	BIZONYÍTÁSI NEHÉZSÉGEK ÉS OKAI.....	18
VI.1.	Látencia.....	18
VI.2.	Késedelmes feljelentés	20
VI.3.	Koholt feljelentés	22
VI.4.	Objektív bizonyítékok megléte esetén is nehézkes bizonyítás.....	24
VI.5.	Tanúk hiánya.....	25
VI.6.	A nyomozati anyagok minősége	27
VII.	A SZEMÉLYI BIZONYÍTÁS ÉS ANNAK PROBLÉMÁI.....	29
VII.1.	A sértett kihallgatása és annak nehézségei.....	32
VII.2.	A gyermek kihallgatása a Barnahus-modell alkalmazásával	34
VII.3.	Az igazságügyi pszichológus szakértő szerepe	40
VII.4.	A terhelt kihallgatása és annak nehézségei	42
VIII.	AZ ORVOSI VIZSGÁLAT, AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY ÉS AZ AZOK KAPCSÁN FELMERÜLŐ PROBLÉMÁK	44
IX.	ZÁRÓ GONDOLATOK.....	46
	FORRÁSJEGYZÉK	48

I. BEVEZETÉS

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos eljárások és bizonyítási folyamatok számos kihívást rejtenek magukban a bűnüldöző szervek, az igazságszolgáltatás és a cselekmények sértettjei számára egyaránt.

E bizonyítási nehézségek sajátossága, hogy korunk technológiai fejlődése – a robbanásszerű növekedés ellenére – csak csekély mértékben tud hozzájárulni a tényállások teljeskörű felderítéséhez.

Örvendetes viszont, hogy a XXI. századi társadalmi szerveződések – különösen a Metoo-mozgalom emelendő ki – folyamatosan napirenden tartják az emberek elleni szexuális zaklatások és támadások témáját, ösztönözve ezzel a jogalkotókat egyre szigorúbb szabályok és büntetések kidolgozására. A napirenden tartás fontos, mert Magyarországon a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma évtizedes távlatokban vizsgálva alapvetően stagnáló tendenciát mutat. Csak a 2020-as évben 1324 darab nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekményt regisztráltak Magyarországon. Ez a szám alig kevesebb, mint a 2001. évben regisztrált 1396 darab.¹ A bizonyítási nehézségek miatt azonban megszámlálhatatlan eset a statisztikák elől rejtve marad.

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyítását különösen megnehezíti, hogy ha a sértett személye egy jól körülhatárolható személyi körből kerül ki. Ilyen lehet például a terhelt hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy. A jogalkotó az e személyi kör ellen elkövetett szexuális bűncselekményektől – kvázi beletörődve az eljárások során felmerülő bizonyítási nehézségekbe - úgy igyekszik megvédeni polgárait, hogy e cselekményeket súlyosabban igyekszik büntetni, abban reménykedve, hogy a súlyosabb büntetés kilátásba helyezése elrettenti a potenciális elkövetőket. Meggyőződésem, hogy e speciális személyi kör – különösen a hozzátartozók, mint passzív alanyok - védelme érdekében más eszköz igénybevétele lenne indokolt. Ezért a továbbiakban a családon belüli esetek bizonyítási nehézségeit fogom megvizsgálni.

A továbbiakban, elsőként a szexuális bűncselekmények történeti előzményeit, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel kapcsolatos legfontosabb nemzetközi jogi dokumentumokat és jogtörténeti fejleményeket, majd a

¹ Tájékoztató a bűnözés 2020. évi adatairól, Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2021. 21.o. <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok37354.pdf>. Megtekintés ideje: 2023. 10. 01.

vonatkozó hazai anyagi jogi, eljárásjogi és kriminalisztikai sajátosságokat mutatom be. Ezt követően ismertetem, hogy milyen okokból kifolyólag nehézkes e bűncselekmények elkövetésének bizonyítása és a büntetőeljárások lefolytatása.

II. TÖRTÉNETI KITEKINTÉS

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs minden történelmi korszakban védelemben részesült, azonban a védelem szintje, a kriminalizált magatartások köre a társadalmi felfogástól, értékítélettől függően koronként folyamatosan változott.

A honfoglalást megelőzően kiépült államszervezet hiányában közösségi büntetőjogról nem beszélhetünk, ugyanakkor a vándorló magyar törzseknél már ismeretesek voltak a szemérem és a nő elleni büntettek, amely cselekmények leginkább „magánjogi szankciót” vontak maguk után, ekként a hatalmában megsértett családfő élhetett a vérbosszú jogával.² Az államalapítást követően a korai magyar büntetőjogot a patrimoniális jelleg és a kánonjog határozta meg. Az egyházjogi felfogás a Biblia hatodik parancsolatából - „Ne törj házasságot!” „Ne paráználkodj!” – indult ki és a közbűncselekmények körében elhelyezett szeméremsértő tetteket három csoportra osztotta, ennek folytán a házasságtörést, az erőszakkal kikényszerített nemi cselekményeket és a nő-rablást rendelte büntetni.³ Szent István király uralkodása alatt ugyanakkor a nemi erőszak csupán jóvátétel-fizetési kötelezettséget vont maga után és a házasság kikényszerítésére szolgáló eszköznek tekintették⁴, ezzel szemben Szent László király dekrétumában már halálbüntetéssel szankcionálták a nemi erőszakot.

A Csemegi-kódexben⁵ már külön fejezetben jelentek meg a „szemérem elleni büntettek és vétségek, mely bűncselekmények közül a 232. §-ban szabályozott erőszakos nemi közösülést emelném ki. A bűncselekmény sértettje kora, erkölcsi megítélésre tekintet nélkül csak nő lehetett, valamint a törvény kizárólag a házasságon kívüli elkövetést rendelte büntetni. Ugyanis ekkor még mindig meghatározó volt az a felfogás, hogy a nő hitvesi kötelezettsége a közösülés, amit a férj bármilyen módon, így erőszakkal is kikényszeríthet. Az erőszak, mint tényállási elem csak házasságon kívül volt megállapítható. A házastárs kivételével azonban más családtagok büntetőjogi védelmet

² Madarassy-Molnár Máté: Adalékok a nemi erkölcsi elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez, Jogtudományi Közlöny 2009/7-8. szám 343.o.

³ Madarassy-Molnár Máté: i.m. 344.o.

⁴ Merényi Kálmán: A szexuális erőszak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 113.o.

⁵ 1878. évi V. törvény 232. §, 235. §

élveztek, ennek folytán az erőszakos nemi közösülés minősített esetét képezte, ha a passzív alany az elkövető felmenő vagy lemenő ágbeli rokona, vagy testvére; illetve, ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személy.

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló az 1961. évi V. törvényhez fűzött miniszteri indokolásában a feleség szexuális önrendelkezése és nemi szabadságának védelme tekintetében előremutató gondolatok jelentek meg, amely szerint *„a házasság a férfi és a nő szabad együttélése, erkölcsi tartalmú jogviszonya. A nemi érintkezés a házasság együttélés tartama alatt sem történhetik a nő nemi szabadságának sérelmével.”* Ugyanakkor a miniszteri indokolással ellentétben az 1961. évi V. törvény házastárs sérelmére történő elkövetést paradox módon nem rendelte büntetni.⁶

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (rég. Btk.) hatálybalépésekor nem változtatott azon az uralkodó személeten, hogy az erőszakos közösülés sértettje kizárólag házassági életközösségen kívül elő nő lehet. A törvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint az erőszakos közösülés a legsúlyosabb támadás a nő nemi szabadsága ellen, de csak akkor, ha azt nem a házassági életközösség alatt követték el. A feleség nemi szabadságát ugyanakkor büntetőjogi védelmet elérő mértékben sértette az az erőszakos közösülés, ami az életközösség megszűnése után történt. Ilyennek volt tekinthető, ha a házastárs végleges szándékkal tagadta meg a közösülést.

Jelentősebb változást a szexuális bűncselekmények újrakodifikálása kapcsán a régi Btk. 1997. évi LXXIII. törvény általi módosítása hozott, ami az addig létező diszkriminatív rendelkezéseket felszámolta. Ennek folytán amellet, hogy a szabályozás gendersemleges terminológiát használt⁷ - így az erőszakos közösülést akár férfi, akár nő sérelmére is el lehetett követni, azzal a megkötéssel, hogy tettetől különböző neműnek kellett lennie - immáron az erőszakos közösülés házassági életközösségen belül is büntetendővé vált. Ez utóbbi tekintetében a tényállás megváltoztatását sokan nem tartották célszerűnek, még a javaslat parlamenti vitája során is elleneztek tekintettel arra, hogy a cselekményt rendkívül nehezen lehet bizonyítani.⁸ Álláspontom szerint azonban jogállami keretek között a bizonyíthatóság kérdése nem kaphat nagyobb jelentőséget,

⁶ Nagy Alexandra: Az erőszakos nemi deliktumok története és alkotmányjogi elvei. In. Pro Publico Bono, Magyar Közigazgatás, 2019/1. szám 45.o.

⁷ Fehér Lenke – Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar Büntetőjog. Különös rész. Budapest, Complex. 215.o.

⁸ Dr. Kovács Gyula: A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények csoportosítása. Magyar Bűnüldöző 2011/3–4. szám, 66. oldal

mint az adott törvényi tényállás által védett érték, érdek és nem sugalmazhatja azt jogalkotó, hogy a házassági életközösségben belül a feleség akarta ellenére mindenféle szexuális cselekmény büntetlenül megvalósítható. Tekintettel arra is, hogy a szexuális erőszak házasságon kívül és belül is jelentős mértékben sérti a passzív alany alapvető jogait, így az emberi méltóságát, testi integritáshoz, személyes szabadsághoz való jogát, autonómiáját, valamint az egyenlő bánásmód követelményét.⁹

Az 1997. évi LXXIII. törvény miniszteri indokolása szerint *„A házastársak a házasságkötéssel nem mondanak le teljesen szexuális önrendelkezési jogukról, a házasságkötés ténye nem jogosítja fel egyik felet sem arra, hogy a szexuális érintkezést a másik fél akarata ellenére, a házastársnak lelki és sokszor fizikai gyötrelmet előidéző módon gyakorolja.”* A fentiekből adódóan kijelenthető, hogy a szexuális önrendelkezési jog a párkapcsolatok különböző formáin belül is kiemelt jelentőséget és védelmet kapott és az már a házassági életközösségben élő nőt is megillette. Ekként a feleséget is megillette az a jog a férjével szemben, hogy szexuális kapcsolatairól külső kényszersztől mentesen tudjon dönteni, ezzel a régi Btk. a szexuális önrendelkezés negatív oldalát védi.¹⁰ Tekintettel arra, hogy a tényállás a házastársak privát szférájának legitimebb részét érinti, ezért a jogalkotó az intim szférába való indokolatlan beavatkozás megakadályozása érdekében a cselekmény csak magánindítványra volt büntetendő. Álláspontom szerint üdvözlendő volt az a változtatás is, hogy a régi Btk. 197. § (3) bekezdésében foglalt speciális büntethetőséget megszüntető ok hatályon kívül helyezésére került sor, ami a büntetés korlátlanul enyhítését tette lehetővé, ha a tettes és a sértett az első fokú bíróság ítéletének meghozatala előtt házasságot köt. Véleményem szerint ugyanis a XX. század utolsó évtizedében már lényegesen meghaladottá vált az a felfogás, hogy egy nő társadalmi megítélése, nemi erkölce a házasságkötés révén váljon helyreállíthatóvá, holott a szexuális cselekmény következtében okozott testi és lelki sérelmek gyógyíra ez semmiképp nem lehetett. Abban az esetben, ha a sértett mégis meg tudta bocsátani az elkövető tettét, akkor azt a bíróságnak a büntetéskiszabás során értékelendő enyhítő körülményként kell figyelembe venni.

⁹ Nagy Alexandra: i.m. 46.o.

¹⁰ Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez (Szomora 2009, 125-125.o.)

III. NEMZETKÖZI KÖVETELMÉNYEK A CSALÁDON BELÜLI SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEK KAPCSÁN

A legjelentősebb nemzetközi szervezetek folyamatosan figyelemmel kísérik a családon belüli erőszak és azon belül is a szexuális bántalmazás kérdését. Tanulmányom jelen fejezetében a legfontosabb nemzetközi dokumentumokat kívánom felsorakoztatni, amelyek a szexuális bűncselekmények újrakodifikálása tekintetében is meghatározók voltak. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) a szexuális bűncselekményeket a *„Nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények”* című fejezetben szabályozza. A jogalkotó önmagában már a fejezet elnevezésével is kifejezésre juttatja a törvényi szabályzás alapjaiban való megváltozását, valamint reflektál a nemzetközi egyezményekre és a női szervezetek ajánlásaira, ugyanis a fejezet címe jobban szemlélteti a szexuális bűncselekmények által védett jogi tárgyakat. A nemi erkölcs védelme hagyományosan továbbra is megjelenik, azonban emellett az elsődleges védett jogi tárgy a nemi élet szabadsága. A nemi élet szabadsága magában foglalja a nemi integritás és a nemi önrendelkezés védelmét. Addig amíg a nemi erkölcs védelme alapvetően a „köz” érdekét tartja elsődlegesen szem előtt, a nemi élet szabadság „magánszférát” helyezi előtérbe.¹¹

A fejezet tekintetében irányadó nemzetközi dokumentumok az alábbiak:

- a New York-i Egyezmény (Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény, kihirdette: 1955. évi 34. törvényerejű rendelet),
- a 182. számú ILO Egyezmény,
- a Gyermekjogi Fakultatív Jegyzőkönyv,
- a Lanzarote Egyezmény (Az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni védelméről szóló egyezmény)
- a 2011/93/EU irányelv,
- az Isztambuli, más néven a CAHVIO Egyezmény (A nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Egyezmény).

Az Isztambuli Egyezmény az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról. Az Isztambuli Egyezményt

¹¹ Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény XIX. fejezethez fűzött indokolása

2011 áprilisában fogadták el és 2014. augusztus 1. napján lépett hatályba. Az egyezményt Magyarország is aláírta 2014-ben, azonban ratifikálására a mai napig nem került sor.

Az Isztambuli Egyezmény az első olyan nemzetközi dokumentum, amely az erőszak minden formájával szemben átfogó jogi keretet kíván létrehozni a nők védelmére, az Egyezmény azonban nem csak nőkre vonatkozik, hanem a családon belüli erőszaknak kitett gyermekekre is. Az Egyezmény célja a nők elleni erőszak megelőzése, üldözése és megszüntetése, továbbá annak elősegítése, hogy a nők és férfiak között tényleges egyenjogúság jöjjön létre. Az áldozatok védelmét és támogatását szintén célul tűzte ki, ennek érdekében egy átfogó keretrendszer kialakítását, szakpolitikák és intézkedések meghozatalát tervezi. A nők elleni erőszak megszüntetése érdekében ösztönzi a nemzetközi együttműködést, valamint célja a különböző szervezetek és igazságszolgáltatási szervek integrált együttműködésének támogatása.¹² Az Isztambuli Egyezmény a nők elleni erőszakkal szemben „4 P”-s fellépést vár el a részes felektől, ami az alábbi elemekből tevődik össze: 1. bántalmazások megelőzése (*prevention*), 2. áldozatok védelme (*protection*), 3. elkövetők felelősségre vonása (*prosecution*), 4. integrált politikák (*integrated policies*).¹³

Az Isztambuli Egyezmény 36. cikke rendelkezik a szexuális erőszak büntetendővé nyilvánításáról, ekként a sértett beleegyezése nélküli, szándékosan megvalósított szexuális cselekmény szankcionálását célozza, ezáltal a büntetőjogi felelősséget a beleegyezés hiányára kívánja alapítani. Az Isztambuli Egyezmény értelmező jelentése¹⁴ felhívja a figyelmet az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. és 8. cikkére, ami szerint tagállami kötelezettség, hogy minden beleegyezés nélküli szexuális cselekmény kriminalizálva legyen anélkül is, hogy a sértettnek fizikai ellenállást kellene kifejtenie. Ennek folytán az adott részes állam büntető anyagi normaszövegezésétől függetlenül - így pl. erőszak, fenyegetés, kényszerítés - a rendelkezéseket akként kell értelmezni, hogy a beleegyezés hiányában megvalósított szexuális cselekmény elbírálására is alkalmazhatók legyenek.¹⁵ A Btk. 196. §-a határozza meg a szexuális kényszerítés tényállását, az ehhez

¹² Isztambuli Egyezmény 1. cikk. 1. pont. in: <https://jogkodex.hu/doc/2679639> Megtekintés ideje: 2023. 10. 01.

¹³ Gilányi Eszter: A szexuális kényszerítés tényállása az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek fényében in. Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam (2015) 2. szám 119.o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201502/11_gilanyieszter.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.01.

¹⁴ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence .Istanbul, 11.V.2011 189-194. pont <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> Megtekintés ideje: 2023.10.01.

¹⁵ Gilányi Eszter: i.m. 119-121. o.

főzött miniszteri indoklása szerint a szexuális cselekmény végzésére vagy eltűrésére való kényszerítés magában foglal minden olyan magatartást, amikor a sértett nem önként és szabadon adja beleegyezését a szexuális cselekményhez. Ez a beleegyezés hiányát tényállási elemként előíró Isztambuli Egyezménynek is megfelel, legalábbis alkalmas lehet az Egyezmény rendelkezéseinek átültetéséhez. Ugyanakkor nem kellően egyértelmű a büntetendő cselekmények köre a kényszerítés fogalmának eltérő értelmezésére tekintettel, ekként a szexuális kényszerítés törvényi tényállása nem tükrözi egyértelműen a beleegyezés hiányát kriminalizálni kívánó jogalkotói akaratot. A CEDAW Bizottság Magyarország jelentésére vonatkozó észrevételei alapján az Isztambuli Egyezményben foglaltaknak a hazai szabályozás nem felel meg teljes mértékben, ugyanis a Bizottságot „továbbra is aggasztja az, hogy az áldozat beleegyezésének hiánya helyett még mindig az erőszak és fenyegetés, valamint a kényszerítés alkalmazásán alapul a nemi erőszak törvényi definíciója”.¹⁶

A felsorolt valamennyi nemzetközi dokumentum védelmet kíván nyújtani a nemi erőszakkal szemben, ezek közül a 2011/93 EU irányelv és a Lanzarote Egyezmény bír mérvadó jelentőséggel, hiszen a hazai jogot ezen dokumentumoknak kellett megfeleltetni, ezek határozták meg alapvetően a szexuális kényszerítés és szexuális erőszak elnevezésű deliktumok tényállásának szerkezetét. Az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezményt (Lanzarote Egyezmény) Magyarország 2010 novemberében írta alá, míg az Európai Unió tagállamai 2011 decemberében fogadták el a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU irányelvet.

A 2011/93/EU irányelv 3. cikk (5) bekezdésének II. és III. pontja, valamint (6) bekezdése és a Lanzarote Egyezmény 18. cikkely (1) bekezdés b) pontja a „gyermekek szexuális bántalmazásával kapcsolatos bűncselekmények” vonatkozásában lényegében azonos módon határozza meg azokat a magatartásokat, amiket a tagállamoknak kriminalizálni kell. E körben kiemelném, hogy mindkét nemzetközi dokumentum büntetendőnek nyilvánítja a gyermekkel folytatott szexuális tevékenységet, amennyiben azt elismert bizalmi helyzettel, tekintéllyel vagy a gyermek befolyásával történt visszaéléssel - ideértve a családon belüli eseteket is - követik el. Gyermekeknek a 18. életév

¹⁶ CEDAW/C/HUN/CO/7-8 Magyarország összevont hetedik és nyolcadik időszakos jelentésével kapcsolatban a Bizottság ötvennegyedik ülésén (2013. február 11 - március 1.) elfogadott záró észrevételek, 20. pont

alatti személyeket tekinti, további minősítő körülmény, ha a sértett 14., illetve 12. életét nem töltötte be. Az elkövetési magatartások tekintetében az EU irányelv meghatározza a büntetési tétel felső határának legalacsonyabb mértékét, valamint egyes esetekben a beleegyezési korhatárt el nem érő személyek sérelmére történő elkövetést szigorúbb megítélés alá is helyezi.

IV. A CSALÁDON BELÜLI SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEK SPECIÁLIS JELLEMZŐI, SAJÁTOSSÁGAI

IV.1. A családon belüli szexuális bűncselekmények anyagi jogi sajátosságai

A családon belüli szexuális bűncselekmények köré a jogirodalom a szexuális kényszerítést [Btk. 196.], a szexuális erőszakot [Btk. 197. §], a szexuális visszaélést [Btk. 198. §] és a vérfertőzést [Btk. 199. §] sorolja. E tényállások szerint minősülő cselekmények közül is csak azok tartoznak ide, melyeket az elkövető hozzátartozója sérelmére követnek el. Tanulmányomban a beleegyezés nélküli szexuális bűncselekményeket, így a szexuális kényszerítést és a szexuális erőszakot vizsgálom.

A családon belüli szexuális bűncselekmények lehetséges passzív alanyai tárgyában szükséges tisztázni a Btk. szerinti hozzátartozó fogalmát, amely némileg eltér a Ptk.-ban meghatározott definíciótól. A Btk. 459. § (1) bekezdés 14. pontja szerint hozzátartozó az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa, az örökbe fogadó és a nevelőszülő, ideértve az együtt élő mostohaszülőt is, az örökbe fogadott és a nevelt gyermek, ideértve az együtt élő mostohagyermeket is, a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa, a házastárs, az élettárs, a házastárs vagy az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére. A fentiek alapján leszögezhető, hogy a családon belüli szexuális bűncselekmények sértettjei két nagy csoportba sorolhatók, egyrészt a családban élő gyermek, másrészt az elkövetővel házastársi, élettársi kapcsolatban élő sértett.

E bűncselekmények közös jogi tárgya az alapvető emberi jogok közé tartozó nemi szabadság és a nemi kapcsolatoknak a társadalomban elfogadott rendje. Az emberi méltósághoz fűződő alkotmányos alapjogból levezethető szexuális önrendelkezési jog minden egyént megillet. Ennek folytán mindenkinek joga van eldönteni, hogy akar-e szexuális kapcsolatot létesíteni és amennyiben igen, akkor azt kivel, hol, mikor és milyen módon kívánja gyakorolni. A szexuális önrendelkezés bármelyik elemének a sérelme a

jogi tárgy sérelmét jelenti, az egyes szituációs elemek sérelmének különös jelentősége lehet az élettársi, házastársi és más párkapcsolatokon belül történő elkövetésnél.¹⁷

Az ilyen típusú bűncselekmények körében alapfogalomnak tekinthető a szexuális cselekmény, amely a közösülés és minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul.¹⁸

A beleegyezés nélküli szexuális bűncselekmények elkövetési magatartása jellemzően két elemből tevődik össze a szexuális cselekményből (célcselekmény) és a kényszerítő magatartásból (eszközcselekmény), amelyek között ok-okozati összefüggésnek kell fennállnia. A kényszerítő magatartás sértett a szabad akaratával ellentétes cselekvésre készítő magatartás, módja az erőszak vagy a fenyegetés. A kényszerítés intenzitásától függően határozhatjuk el a szexuális kényszerítést a szexuális erőszaktól, mely előbbi esetén akaratot hajlító erőszaknak vagy „egyszerű” fenyegetésnek, utóbbi tekintetében pedig akaratot megtörő erőszaknak vagy minősített fenyegetésnek kell megvalósulnia. Továbbá kényszer nélkül is megvalósul a szexuális erőszak, ha a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy, avagy 12. életévét nem töltötte be.¹⁹

A Btk. általános részi rendelkezései között is találunk olyan szabályokat, amelyek azokra a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekményekre vonatkoznak, amelyeket a bűncselekmény elkövetésekor 18. életévét be nem töltött sértettek sérelmére valósítottak meg. Ezek közül az alábbiakat szeretném kiemelni.

- Kizárt az elévülés amennyiben a bűncselekmény ötévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő. Ennek folytán az elévülési idő nem lehet akadálya az elkövető felelősségre vonásának²⁰.
- A Btk. 52. § (3) bekezdése értelmében az elkövetőt végleges hatállyal el kell tiltani bármely olyan foglalkozás gyakorlásától vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve ilyen személlyel egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban áll.

¹⁷ Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez - Szerkesztette: Karsai Krisztina, 196. §

¹⁸ Btk. 459. § (1) bekezdés 27. pont

¹⁹ Btk. 196-197. §

²⁰ Btk. 26. § (3) bekezdés c) pont

- Főszabály szerint nem bocsátható feltételes szabadságra az, akit nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre.²¹

A szexuális bűncselekmények intim, kényes jellegéből adódóan, valamint arra figyelemmel, hogy a sértett akarata ellenére ne legyen kitéve a másodlagos viktimizációnak a szexuális kényszerítés alapesete, valamint a szexuális erőszak első alapesete magánindítványhoz kötött. Tekintettel arra, hogy a családon belüli elkövetés hozzátartozók között valósul meg, ami e cselekmények minősített esetét képezi, ezért az ilyen típusú bűncselekmények hivatalból üldözendők.

IV.2. A családon belüli szexuális bűncselekmények eljárásjogi jellemzői

Az alábbiakban röviden áttekintem a szexuális bűncselekmények szempontjából legfontosabb speciális eljárásjogi sajátosságokat.

Tekintettel arra, hogy a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő személynek minősül²² az ilyen típusú bűncselekmények tekintetében speciális eljárási szabályokat főként a Be. XIV. fejezete tartalmazza.

A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések két nagy csoportját különböztethetjük meg, ezek a jogérvényesítést elősegítő úgynevezett kíméleti intézkedések²³ és a védelmi intézkedések²⁴. A gyermekekre a fenti intézkedések vonatkozásában is további speciális rendelkezések kerültek rögzítésre, a törvény pedig e különös szabályok között is eltérő intézkedéseket fogalmaz meg a 14. életévét be nem töltött, illetve a 14. és 18. életév közötti alanyok vonatkozásában.

A sértettet a nyomozás során főszabály szerint minden eljárási cselekménynél ugyanaz és a sértettel azonos nemű személy hallgatja ki.²⁵ A Be. 89. § (3) bekezdése szerint a sértett szembesítésére kizárólag hozzájárásával kerülhet sor, azonban, ha a 14. életévét még nem töltötte be akkor a szembesítése kizárt.²⁶

²¹ Btk. 38. § (5) bekezdés c) pont

²² Be. 82. §

²³ Be. 85. §

²⁴ Be. 86. §

²⁵ Be. 89. § (1)

²⁶ Be. 88. § (2)

Amennyiben a sértett a 18. életévét nem töltötte be az eljárási cselekményt főszabály szerint az erre szolgáló vagy arra alkalmassá tett helyiségben kell elvégezni, az eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt kell készíteni. A sértett részvételét igénylő eljárási cselekmény helyszínén a terhelt és a védő személyesen nem lehet jelen, a jelen lévő személyek pedig csak indítványozhatják kérdés feltevését. A nyilvánosságot ki kell zárni a tárgyalásnak arról a részéről, ahol a sértett részvétele az eljárási cselekményen kötelező.²⁷

A büntetőeljárás hatékony lefolytatása és a másodlagos viktimizáció elkerülése érdekében a sértett részvételét igénylő egyes eljárási cselekményeket haladéktalanul és lehetőleg megismétlés nélkül kell lefolytatni.²⁸ Ezen túlmenően az eljárási cselekményekre vonatkozó általános rendelkezés keretében akként rendelkezik a törvény, hogy a büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni, ha abban tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett vesz részt.²⁹

A Be. 88. § (1) bekezdés a) pontja értelmében tizennegyedik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén az eljárási cselekmény elvégzésére csak akkor kerülhet sor, ha az attól várható bizonyíték mással nem pótolható. E jogszabályi rendelkezés mögött az is felismerés áll, hogy a sértettnek a cselekmény újbóli felidézése és az idegen környezetben való konfrontáció olyan megrázkódtatást okozhat, amely nem áll arányban a bizonyítás előbbre vitelével.³⁰

Mindezeken túlmenően további garanciális szabály, hogy ha a szexuális bűncselekmény sértettje a tizennyolcadik életévét nem töltötte be a tárgyaláson történő kihallgatása mellőzhető, ha a sértett nyomozás során történő kihallgatására kép- és hangfelvétel egyidejű készítése mellett került sor. Ebben az esetben a sértett nyomozás során tett tanúvallomása bizonyítási eszközként felhasználható.³¹ A kihallgatásáról készült kép- és hangfelvétel megtekintése és értékelése kisebb-nagyobb mértékben biztosítja a közvetlenség elvét és a másodlagos viktimizáció elkerülését, ugyanakkor ezáltal még nagyobb jelentősége lesz a nyomozás során eljáró hatóság felkészültségének,

²⁷ Be. 89. § (4) bekezdés

²⁸ Be. 85. § (1) bekezdés f) és g) pont

²⁹ Be. 79. § (1) bekezdés b) pont

³⁰ Dénes Veronika: A bírósági eljárás sajátosságai a családon belül elkövetett szexuális bűncselekmények bírósági tárgyalása során Belügyi Szemle 2000 4/5. 135.o.

³¹ Be. 89. § (5) bekezdés

mivel csak akkor érvényesülhet maradéktalanul a jogalkotói szándék, ha alapos és törvényesen szerzett kihallgatási anyag áll a bíróság rendelkezésére.³²

Mint az a fentiek alapján megállapítható, a jogalkotó az eljárási szabályok megalkotása során kiemelt figyelmet szentelt annak, hogy a sértett kímélete és védelme az eljárás során megvalósulhasson, azonban ez nagy mértékben konfrontálódik a vádlott alapvető, alkotmányos védekezési jogával.

IV.3. A családon belüli szexuális bűncselekmények speciális jellemzői

A kriminológiai meghatározás szerint a családon belüli erőszak az „embertől eredő másik személyre közvetlenül irányuló, a cél elérésére alkalmas fizikai vagy pszichikai erő. A családon belül elkövetett, a családtagok ellen irányuló cselekményeket az életkortól és a nemi hovatartozástól függő egyenlőtlenségek okozta anyagi, érzelmi és szexuális függőség különbözteti meg az erőszak más formáitól, még ha megjelenési formájukban hasonlóak is.”³³ A családon belüli erőszak három típusát különböztethetjük meg: a párkapcsolati erőszakot, a gyermekbántalmazást, valamint az idősek és a fogyatékkal élők bántalmazását.

A gyermekekkel szembeni szexuális abúzusnak a következő jellemzői vannak:

- A cselekmények felderítése nagyon nehéz, a legtöbb eset rejtve marad egyrészt, mert az elkövető mindent megtesz annak érdekében, hogy a bántalmazás titokban maradjon, másrészt a gyermek szégyelli elmondani a történeteket, avagy nem is tudja, hogy mi történt vele.
- Az elkövetők 75-85 %-a férfi, általában a gyermeknél idősebb családtag (vérszerinti vagy mostohaapa, szülő élettársa), illetve olyan családi ismerősök, akik saját kortársaikkal nem tudnak megfelelő nemi kapcsolatot kialakítani.
- Az áldozatok 80-90 %-a lány, életkoruk 7-8 év.
- A nemi aktus gyakran egyszeri, de az esetek 20 %-ban többször is előfordul.
- A beleegyezés hiánya, az erőszak, illetve a kényszer alkalmazása. A fizikai, lelki ráhatás legtöbbször a gyermeket érinti, azonban az más ellen is irányulhat, így például a gyermek előtt plüssállatát széttépik, állatot leölik.

³² Lencse Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy a különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. Büntetőjogi Szemle, Budapest, 2018/2. 74.o.

³³ szociologiaszak.uni-miskolc.hu/.../csaladon_beluli_eroszak.ppt

- Kihasztnálás: A felnőtt saját tapasztalatait, tudását használja fel a gyermek manipulálására, megfigyeli a gyermek szokásait, kedvelt dolgait, jutalmat ígér neki.
- Ambivalencia: A gyermeknek tetszhet az ismeretlen, kellemes érzés, valamint, hogy a figyelem középpontjában van, azonban azt is érzi, hogy valami rossz történik vele, amit titkolni kell.³⁴

A szexuális bűncselekmények összébűnözésen belüli aránya nem túl magas, ennek egyik oka, hogy nagyfokú, kb. 50-90 %-os látencia jellemzi ezen cselekményeket. Az igen magas látencia szoros összefüggésben áll a szexuális bűncselekmények bizonyítási nehézségeivel, mivel az ilyen típusú bűncselekmények elkövetésekor rendszerint csak két személy van jelen.³⁵ A családon belüli szexuális bűncselekmények tekintetében pedig ez hatványozottan érvényesül, hiszen az elkövető és sértett között szoros érzelmi kötődés, függőségi viszony áll fenn. Ezen felül valamennyi szexuális bűncselekményre jellemző, hogy a bántalmazás esetleges fizikai jelei a test olyan intim területein jelennek meg, ahol az mások számára nem feltétlenül észrevehető, emiatt csekély az észlelés esélye. A testi elváltozásokon túl e bűncselekményeknek sokkal súlyosabb következménye a lelki sérülések, így a sértett sokszor akkor sem fedi fel a vele történetek, ha annak látható nyomai vannak.

A családon belüli szexuális bűncselekmények áldozatainak hallgatása visszavezethető a szégyenérzetre, a megtorlástól-, valamint a szavahihetetlennek titulálástól való félelemre, a büntudatra és az önhibáztatásra. Az áldozat egy idő után természetesnek fogja fel a vele történeteket és elismeri a bántalmazó feletre gyakorolt feltétlen hatalmát. A sértett meg nem nyílásának további oka lehet a teljes kiszolgáltatottság érzete, ami gyökerezhet abban, hogy a sértett nem tud kitörni az abúzus színteréből lakhatási okok vagy anyagi függőség miatt.³⁶

A kiskorúak, de leginkább a 14. életév alatti gyermekek értelmi fejlettségükből adódóan nem feltétlenül ismerik fel a szexuális abúzust, nem tudják megítélni erkölcsileg, hogy mi a helyes és mi a helytelen. Mindehhez hozzájárul az elkövető általi érzelmi

³⁴ Király Réka: A gyerekkorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények, Büntetőjogi Tanulmányok, 2004. In. https://tab.mta.hu/files/1016/7655/7639/Buntetojogi_tanulmanyok_2004.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.07.

³⁵ Csizmadiáné dr. Pethő Tímea: A kiskorúak sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyítási nehézségei a bírósági eljárásban 8.o. https://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/publikaciocsizmadiane.pdf Megtekintés ideje: 2023. 10. 07.

³⁶ Dénes Veronika: i.m. 128-129.o.

befolyásolás, a gyermekben azt a képet alakítják ki, hogy amit csinálnak az helyes, ennek eszköze lehet a történetek utáni jutalmazás vagy az agresszióval történő ráhatás.³⁷

Míg azok a gyermekek, akik már tudatában vannak annak, hogy szexuális abúzus áldozatai lettek a szégyenérzettel társult büntudat, illetve az önhibáztatás miatt nem merik felfedni a valóságot. Tarthatnak attól, hogyha a szülők ellen büntetőeljárás indul, avagy a családfő börtönbe kerül akkor ők azok, akik tönkretették a családot, valamint ezzel a család megélhetését is veszélyeztetik. Ezen felül attól is félhetnek, hogy intézetbe kerülnek, ez sokszorosan érvényesül a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekeknél.³⁸

A látenciához járul hozzá az a fentebb már említett körülmény is, hogy sokszor a szexuális cselekménynek nincsen kívülálló számára látható külsérelmi nyomai, ekként az se ismeri fel az abúzust, aki a feljelentést megtehetné. Kérdésként merül fel tehát, hogy miről ismerhető fel az abúzus, milyen jellemző tünetei vannak. Az Országos Gyermek-egészségügyi Intézet 2004. évben kiadott 1. számú módszertani levele alapján a gyermekek szexuális bántalmazásnak vannak specifikus, illetve nem specifikus jelei. A specifikus jelek közé egyes testi sérüléseket társít, így például a genitália vagy a végbél sérülését, krónikus fájdalmas vizelést, széklettartási problémákat, avagy az alhasi fájdalmat. Míg a nem specifikus tünetek csoportjába a lelki sérülések tartoznak, amelyeknek a sértett személyiségétől és az átélt traumától függően többféle megnyilvánulási formája lehet. Valamennyi esetben jellemző a sértett önhibáztatása, fokozott szégyenérzete. A családtaggal kialakult bizalmi viszonyt ambivalens érzések váltják fel, keveredik a szeretetet és gyűlölet, mindezek folytán fokozott szorongás alakul ki a gyermekben. A családon belüli szexuális bűncselekmények pszichés következménye lehet kisgyermekkorban a bizonytalan kötődés, óvodáskorban poszttraumás stressz szindróma, kisiskoláskorban a hiperaktivitás és az agresszió, míg serdülőkorban a depresszió, az öngyilkosságra való hajlam, valamint a kockázatvállaló szexuális viselkedés.³⁹

A fenitek alapján is leszögezhető, hogy a családon belüli szexuális bántalmazás nehezen bizonyítható, mivel többnyire külsérelmi nyomok nem keletkeznek, a fentebb ismertetett okok folytán a szexuálisan bántalmazott nő nem meri felfedni a vele történeteket, míg a gyermekek nagy része nem mer segítségét kérni a felnőttektől.

³⁷ Zakariás Andrea Beáta: A szexuális abúzus bizonyítási nehézségei. Szakkollégiumi Almanach, Printart-Press Kft., Debrecen, 2018, 201-202. o

³⁸ Dénes Veronika: i.m. 128-129.o.

³⁹ Dr. Répássy Árpádné dr. Németh Laura: Erőszak a családban, https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/#_ftnref8 Megtekintés ideje: 2023.10.07.

Azonban, ha a segítségkérés mégis megtörténik, akkor sem garantált a feljelentés megtétele, így például, ha az anya fontosabbnak ítéli párkapcsolatát.⁴⁰ Ennél fogva a gyermekkorban elszenvedett szexuális bántalmazás miatt a sértett csak jelentős idő elteltével kér segítséget, illetve tesz feljelentést.⁴¹

V. A BIZONYÍTÁSRÓL ÁLTALÁBAN

A bizonyítás a büntetőeljárás nyomozati és bírósági szakaszának központi részét képezi, ugyanis ez alapján tárható fel a helyes és hiánytalan történeti tényállás, a történeti és törvényi tényállás egyes elemeinek logikai összevetése alapján pedig az, hogy történt-e bűncselekmény és azt ki követte el. A múltban történt tények bizonyításának alapja az a felismerés, hogy minden esemény változásokat idéz elő a külvilágban. Vagyis nyomok képződnek, amik lehetnek tárgyasult nyomok (tárgyi bizonyítási eszköz), avagy azok az emberi emlékezetben is képezhetnek lenyomatot (személyi bizonyítási eszközök), a múltbéli tények és a nyomok ok-okozati viszonyban állnak egymással.⁴² Király Tibor meghatározása szerint a bizonyításon a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság és más alanyok ismeretszerzésre irányuló cselekményeinek sorát értjük, melyek tárgya, hogy miként valósult meg a bűncselekmény és annak ki az elkövetője.⁴³ Következésképpen a bizonyítás egy komplex megismerési folyamat, melyet a büntető anyagi jogi és eljárásjogi szabályok határoznak meg, emellett jelentősége van az egyes kriminalisztikai vonatkozásoknak, a logikai szabályainak és végül, de nem utolsó sorban a bírói meggyőződésnek is.

A bizonyítás szempontjából alapvető kérdésként merül fel, hogy mit és mivel kell bizonyítani?

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) 163. §-a egyértelmű választ nyújt az előbbi kérdésre, ami szerint a bizonyítás tárgya nem más, mint a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentős tények. Következésképpen az eljárási törvény követelménye az, hogy a bizonyítás a valósághű tényállás megállapításához releváns tényekre és ne a közömbös tényekre irányuljon.⁴⁴ A

⁴⁰ Dr. Répássy Árpádné dr. Németh Laura: i.m.

⁴¹ Parti Katalin-Szabó Judit-Virág György: Szexuális erőszak – OKRI-kutatás egy bűnmegelőzési kampány kapcsán In. https://www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/7_parfi_szabo_virag.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.07.

⁴² Belovics Ervin-Erdei Árpád: A büntetőeljárás törvény magyarázata, HVG-ORAC, Budapest, 2018. 231. o.

⁴³ Király Tibor: Büntetőeljárás Jog 3. Átdolgozott Kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 219. o.

⁴⁴ dr. Kovács Gyula: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása, Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok, Budapest, 2011. 34. o.

valósághű tényállás „az igazság megállapításának igényét” fejezi ki, amiben ötvöződik az anyagi és az eljárási igazság, vagyis hogy mi történt a valóságban és mi az, amit ebből a büntetőeljárásban bizonyítani lehet.⁴⁵ A büntetőügyben jelentős tények összessége képezi a történeti tényállást, ami tehát a valóságban megnyilvánuló valamely emberi magatartás büntetőjogi szempontból jelentőséggel bíró körülményeinek az összességét jelenti.⁴⁶

A bizonyítás tárgyának meghatározásakor, a történeti tényállás felderítése kapcsán nem hagyhatók figyelmen kívül a kriminalisztika alapkérdései. Ugyanis minden ügy kiindulópontját ezek a kérdések feltétele képezi, a nyomozás során elsődlegesen ezeket a kérdéseket kell tisztázni, és az arra adott válaszokból lehet további kiegészítő kérdéseket feltenni. Hét kriminalisztikai alapkérdést különböztethetünk meg, amelyek dr. Kovács Gyula megítélése szerinti helyes sorrendben a következők: 1. Mi történt (Quid accidit)? 2. Ki (kivel) követte el (Quis hoc fecit)? 3. Hol történt (Ubi est)? 4. Mikor történt (Quando accidit)? 5. Hogyan (mi módon) történt (Quid factum)? 6. Mivel (milyen eszközzel) történt (Quid est)? 7. Miért történt (Cur mihi hoc accidit)?⁴⁷

Az eljárási szabályok, valamint a kriminalisztikai vonatkozásokon túl bizonyítás szempontjából jelentős tényeket a büntető anyagi jogi jogszabályok is meghatározzák, ennek folytán a büntető anyagi jogi szemszögből bizonyítani az adott bűncselekmény törvényi tényállási elemeit kell. Ennek folytán a szexuális kényszerítésnél és szexuális erőszak első alapeseténél bizonyítani kell a kényszerítő magatartás tényét, a szexuális cselekmény megtörténtét és a kettő közötti cél-eszköz kapcsolatot.

Érdemes rögzíteni továbbá, hogy a kriminalisztikai alap- és kiegészítő kérdések, illetve a bűncselekmény általános törvényi tényállási elemei jól összehangolhatók. Ennek folytán például, ha a hol és mikor történt és mivel követték el kérdéseket tesszük fel, akkor az adott bűncselekmény szituációs ismérveire keressük a választ.⁴⁸

A büntetőeljárás bírósági szakaszában a bizonyítást a Be. 6. §-ban meghatározott vádhoz kötöttség elve határolja be, ami alapján a bíróság köteles a vádat kimeríteni, de azon túl nem terjeszkedhet. Ennek folytán kijelenthető, hogy általában nem jelentősek

⁴⁵ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez - Főszerkesztő: Polt Péter, 163. §

⁴⁶ Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2013. 154.

⁴⁷ dr. Kovács Gyula: Kriminalisztikai alapkérdések, Glossa Iuridica VIII. évfolyam, 1-2. szám, Budapest, 2021. 185.o.

⁴⁸ Dr. Kovács Gyula: Az 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) szerinti erőszakos közöszülés bizonyításának tárgya 24.o. http://real.mtak.hu/138007/1/Eroszakos_kozosules_bizonyitasanak_Kovacs_ODL_2013_1-4.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.08.

azok a tények, amik a vád tárgyához nem tartoznak, a tényállás tisztázására csak a vád keretein belül kerülhet sor.⁴⁹

A bizonyítás másik alapvető kérdése, hogy „Mivel kell bizonyítani?”, ezt a Be. 165. §-a határozza meg és rögzíti a bizonyítás eszközeit, amelyek a következők: a tanúvallomás, a terhelt vallomása, a szakvélemény, a pártfogó felügyelői vélemény, a tárgyi bizonyítási eszközök, valamint az elektronikus adat.

Hazánkban szabad bizonyítási rendszer van, így az előbb felsorolt bizonyítási eszközök szabadon felhasználhatók és a bizonyítási cselekmények szabadon alkalmazhatók, ugyanakkor a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük. A bizonyítás eredménye pedig a bizonyítékok egyenkénti és összességükben való szabad értékelése és az e szerint kialakult meggyőződés alapján állapítható meg.⁵⁰

VI. BIZONYÍTÁSI NEHÉZSÉGEK ÉS OKAI

VI.1. Látencia

A nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyításának problematikája visszavezethető egyrészt – a tanulmányomban korábban már érintett - nagyfokú látenciára.

Korinek László által végzett első átfogó belföldi látencia-kutatás eredményei alapján az erőszakos közöszlések mindössze tizedében tettek feljelentést, majd a tíz év elteltével megismételt kutatás adatai kisebb mértékű, mintegy 50%-os látenciát mutattak. Ezzel szemben Virág György és Kó József által végzett kutatás adatai szerint ennél sokkal nagyobb, mintegy huszonnégyszeresre becsülik a látenciát. Egy, 2003-ban elvégzett felmérés szerint a megkérdezett nők 2,3 %-a, a férfiak 1,2 %-a volt már gyermekkorában szexuális bántalmazás áldozata. A lányoknak csak 56 %-a, míg a fiúk csupán 15 %-a tárta fel a történeteket más előtt, ezen belül pedig a fiúk körében nem került sor feljelentés megtételére, míg a lány áldozatoknál igen, ugyanakkor nagyon kis mértékben, az esetek 8 %-ában. Tóth Olga által nők körében elvégzett és gyermekkorúakra vonatkozó felmérés adatai szerint a megkérdezettek 8 %-a szexuális zaklatás, 9 %-a majdnem nemi erőszak áldozata lett, míg 2 %-uk arról számolt be, hogy átélt ténylegesen szexuális erőszakot.

⁴⁹ Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez - Főszerkesztő: Polt Péter, 163. §

⁵⁰ Be. 167. §

Ehhez képest 8% volt az aránya azoknak a nőknek, akiket a házastársa vagy partnere erőszakkal kényszerítette szexuális együttlétre, amely adatok egybevetése utal a családon belüli szexuális erőszak problematikus megítélésére is.⁵¹

Az igen magas látenciát eredményezi egyrészt, hogy a szexuális bűncselekmények sértettjei a velük történekről nem tudnak, illetve nem mernek beszámolni és emiatt a feljelentés előterjesztése is elmarad. Egy, az OKRI által elkészített kriminológiai kutatás százalékos arányban tárta a fel a szexuális erőszak miatti feljelentések elmaradásának okait. A kutatás szerint a legfőbb ok a társadalmi stigmatizáció, vagyis a megbélyegzéstől való félelem (75,5 %), ezt pedig az alábbi okok követik: a provokatívnak titulálástól való félelem (73%), szégyen, illetve a büntudat (74 %), az elkövető bosszújától való félelem (69,5 %), a büntetőeljárás sikerében való kételkedés (65 %), valamint félelem attól, hogy az áldozatot a büntetőeljárás során további sérelmek érhetik a hatóság részéről (58 %).⁵²

A fenti okok közül az utóbbi kettőt szeretném kiemelni, amik egyben az igazságszolgáltatásba vetett bizalom hiányát is jelentik. Ennek folytán a családon belüli szexuális bántalmazás áldozatai közül leginkább azok tesznek feljelentést, akik megfelelő bizonyítékok birtokában vannak.⁵³ E tézis alátámasztására kívánom felhozni a Zalaegerszegi Törvényszék B.6/2017/11. számú határozatában foglaltak. Az ítéletben megállapított tényállás szerint a nevelőapa 11 éven keresztül rendszeresen, akár hetente több alkalommal is szexuális cselekményt végzett a sértetten, annak 7 éves korától kezdődően. A sértett értelmi fejlődése, nemi érése során felismerte, hogy vádlott szexuális cselekményt végez rajta, valamint végeztet vele, azonban szégyenérzete és a vádlott cselekménye révén kialakult gátlások miatt a történekről sem édesanyjának, sem testvéreinek, rokonainak nem mert beszélni, félt a nevelőapjától, annak reakciójától. Miután a sértett betöltötte a 18. életévét édesanyjának beszámolt arról, hogy nevelőapja zaklatja, molesztálja őt. Ezt követően a sértett és édesanyja megbeszélték, hogy a történeki bizonyítása érdekében mobiltelefonnal a sértett felvételt készít a vádlott cselekményéről. A hangfelvétel elkészítése után rövidesen sor került a feljelentés megtételére.

⁵¹ Parti Katalin-Szabó Judit-Virág György: i.m. 136-137.o.

⁵² Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: A szexuális erőszak bizonyításának tapasztalatai, reflexiók a bizonyítás nehézségeiről In.: Jogelméleti Szemle 2018/2. 54.o. http://jesz.ajk.elte.hu/2018_2.pdf Megtekintés időpontja: 2023.10.15.

⁵³ Komp Bálint: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyítási nehézségei. Ügyészek lapja 2015/6. szám 22. évfolyam 8.o.

Álláspontom szerint a fenti jogeset kiválóan szemlélteti az igazságszolgáltatásba vetett bizalom hiányát, ugyanis a 11 évnyi szexuális abúzust követően megnyílt sértett édesanyjának sem az volt az első reakciója, hogy nyomban feljelentést tett, hanem még egy további trauma átélésére készítette lányát, annak érdekében, hogy megfelelő bizonyíték birtokába jussanak és csak annak megszerzését követően fordultak a hatóságokhoz.

VI.2. Késedelmes feljelentés

Egy, az OKRI által készített kutatás adatai alapján a szexuális erőszak miatt tett feljelentések egy hónapon belüli megtételére a tanulmányozott esetek kétharmadában került sor, míg az egy éven belüli feljelentések 16,3 %-os arányt mutattak, ettől pedig magasabb, 20,4 %-os arányt mutattak azok a feljelentések, amik a cselekmény elkövetésétől számított egy éven túl terjesztettek elő.⁵⁴ A feljelentés azonnali megtételének elmaradása mögött leggyakrabban meghúzódo ok az volt, hogy gyermekkorú sértett törvényes képviselője (édesanyja vagy nevelője) annak ellenére késlekedett a feljelentés megtételével, hogy a kiskorú sértett feltárta előtte a történeteket. A vizsgált ügyek iratai alapján arra nem merült fel adat, hogy a késlekedés oka az volt, hogy a törvényes képviselő a gyermek által előadottakat nem hitte el vagy mert a büntetőeljárástól kívánta volna megkímélni a feltételezett elkövetőt, akik tipikusan a családban élő élettárs vagy olyan közeli barát volt, aki jellemzően anyagilag is támogatta a családot. A gyermek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények vonatkozásában a kutatás eredményei alapján az is megállapítható volt, hogy annál rövidebb volt a feljelentésig eltelt idő hossza, minél idősebb volt a gyermek.⁵⁵

Jelentős bizonyítási nehézséget eredményez a szexuális bűncselekmények esetében, ha a cselekmény elkövetése és a feljelentés megtétele között hosszabb idő telik el. A késedelmes feljelentés miatt ugyanis korlátozottá válik a tárgyi és a személyi bizonyítás. Ennek folytán a sértett orvosi, illetve orvosszakértői vizsgálata a szexuális cselekmény tényét egyáltalán nem tudja kimutatni, valamint az erőszak szakértői bizonyítása is igencsak kétséges.⁵⁶ A sértett azonnali orvosi vizsgálata nem járhatna késedelemmel, ugyanis a nemi élet elleni bűncselekmények nyomozásának kulcsfontosságú „helyszíne” a sértett teste, ami a kényszerítés és a nemi aktus nyomait is

⁵⁴ Parti Katalin-Szabó Judit-Virág György: i.m. 143. o.

⁵⁵ Parti Katalin-Szabó Judit-Virág György: i.m. 143. o.

⁵⁶ dr. Kovács Gyula: i.m. 185. o.

hordozhatja.⁵⁷ A családon belüli bántalmazással ellentétben, az idegen tettes által elkövetett nemi bűncselekmények áldozatai jellemzően azonnal orvosi ellátást vesznek igénybe, ezáltal az esetnek nagy százalékában (egy, doktori értekezésben vizsgált adatok alapján 148 esetből 118 esetben volt spermium kimutatható) sikerül igazságügyi bizonyítékot nyerni.⁵⁸ Ezzel szemben a családon belüli szexuális bűncselekmények sértettje rendszerint rövid időn belül nem fordul orvoshoz, ami bizonyítékvesztéssel is járhat. Ugyanis az igazságügyi bizonyítékok eredményes gyűjtése a szexuális bűncselekmény elkövetését követően 72 órán belül nagyobb valószínűséggel vezet eredményre a biológiai nyomok sérülékenysége miatt, azonban a DNS technika bevezetése óta ez az idő, napokkal, hetekkel is kitolódhat.⁵⁹

Az ilyen esetekben további problémákat okoz az a körülmény, ha a sértett az elkövetés és a feljelentés megtétele között eltelt hosszabb időszakban mással vagy akár az elkövetővel „legálisan közösül”. Ilyen döntő többségben akkor fordul elő, ha a sértett az elkövető szexuális partnere, házastársa, élettársa.⁶⁰ Ennek folytán a családon belüli szexuális bűncselekmények esetében hatványozottan érvényesül ez a bizonyítási nehézség.

A szexuális bűncselekmények elkövetés miatt időben megtett feljelentéseknek rendkívül fontos szerepe van. Ugyanis az idő múlásával nem csak a sértett emlékei fakulnak meg, hanem más olyan bizonyíték is háttérbe szorulhat, ami a sértett állítását objektíve alátámaszthatná. Éppen ezért rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy a sértett kihallgatására minél előbb sor kerüljön, valamint a gyermekkorúak esetében ez hatványozottan érvényesül, ugyanis a kiskorúak emlékei egy-két év leforgása alatt teljesen átformálódhatnak.⁶¹

⁵⁷ dr. Győri György: A szexuális bűncselekmények bizonyítása és bírósági gyakorlata c. 2023. március 31-i előadás, ppt (KRE, ÁJK, Bűnügyi szakjogász szakirányú továbbképzés)

⁵⁸ Enyedi Andrea: Fiatalkorúakkal szemben elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény vizsgálata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Doktori (Ph.D.) értekezés, 15.o. https://doktoriiskola.etk.pte.hu/public/upload/files/Doktoriiskola/Teziszfuzetek/Enyedy_Andrea_magyar.pdf Megtekintés ideje: 2023. október 26.

⁵⁹ Enyedi Andrea: i.m. 15.o.

⁶⁰ dr. Kovács Gyula: i.m. 185. o.

⁶¹ Zakariás Andrea Beáta: i.m. 204-205.o.

VI.3. Koholt feljelentés

A szexuális bűncselekmények nyomozását megnehezíti az a körülmény is, hogy előfordulnak rosszindulatú, alaptalan feljelentések is. Dr. Barta Endre a koholt feljelentések okait két fő csoportra és azon belül több alcsoportra osztja.

Az első főcsoportot a tudatosan tett valótlan feljelentések képezik. E körbe tartoznak a bosszúból tett feljelentések, amikor is a feljelentő egy más jellegű vélt vagy valós sérelmet akar megtorolni, így például a párkapcsolatban az a fél, akivel szakítottak. Ide tartoznak továbbá a zsarolási célból, a nyomatékosítási célból, illetve az alibiszerzés céljából tett valótlan feljelentések. A zsarolási célból tett feljelentésre példa, ha a szerető ezzel akarja válásra kényszeríteni a nős férfit. A nyomatékosítás céljából tett koholt feljelentés jellemzője, hogy a feljelentő egy valóban megtörtént más jellegű, enyhébb súlyú bűncselekmény áldozata lett, azonban azt egy meg nem történt szexuális bűncselekménnyel kombinálja. Az alibi szerzés miatt tett valótlan feljelentés leginkább családon belüli kapcsolatokon belül értelmezhető a házastárs, szülő általi számonkérés vonatkozásában, így pl. a tetten ért feleség cselekményére a nyomozó hatóságtól kíván igazolást szerezni.

A másik főcsoportot a „jóhiszeműen” téves feljelentések képezik. A koholt feljelentés megtételének egyik oka, hogy a feljelentőnek téveszméi vannak, jellemzően a „sértett” kóros elmeállapotú vagy tudatmódosító szer hatása alatt áll, ekként a téveszmék hatására tett feljelentés a feljelentő részéről egy szubjektíve igaz, azonban objektíve hamis feljelentést jelent. A „jóhiszeműen” téves feljelentés másik típusa a pszichés zavaroktól küzdő személyek általi feljelentés. Az ilyen típusú feljelentéssel a „sértett” célja, hogy középpontba kerüljön, felhívja magára a figyelmet, felkeltse hozzátartozói aggodását, így példának okáért a szeretethiányban szenvedő fiatalkorú, avagy olyan felnőttkorú, aki jelentéktelennek érzi magát.⁶²

A koholt feljelentések fenti tipizálásán túl fontosnak tartom megjegyezni, hogy sajnálatos módon az is előfordul, hogy a megromlott házastársi viszonyban a felek visszaélnek a törvény adta lehetőséggel. A büntetőeljárást az egymás elleni közdelem eszközeként használják fel, ez pedig a valóban megtörtént bűncselekmény miatt indult

⁶² Dr. Barta Endre: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomozása, Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000. 22.o.

eljárásokat is beárnyékolja.⁶³ Az ilyen valótlan feljelentések mögött családi konfliktusok húzódnak meg, jellemzően a válások és azzal összefüggésben a lakáshasználat jog és a gyermekelhelyezés kérdése. A szülő saját érdekeiknek érvényesítése érdekében még arra is hajlandó, hogy a másik szülőt szexuális bántalmazással vádolja, sok esetben akként, hogy azt a gyermek sérelmére követte el. Feljelentésük minél hitelesebb alátámasztására pedig gyermeket betanítja arra, amit a hatóságok előtt elő kell adnia. Nagyon lényeges ezért, hogy a gyermek meghallgatása semleges körülmények között, befolyásolásra alkalmas szülői jelenlét nélkül történjen.⁶⁴

A valótlan feljelentés gyanújeleit az alábbi körülmények kelthetik:

- A szexuális bűncselekmények esetében a feljelentő személye rendszerint a sértett, ezért a koholt feljelentés gyanúját keltheti a sértettől különböző, más személy által tett feljelentés, melynek okát vizsgálni kell. Továbbá a nagykorú sérelmére elkövetett szexuális kényszerítés, a nagykorú sérelmére erőszakkal vagy minősített fenyegetéssel elkövetett szexuális erőszak és az emberi méltóságot sértő szemérmesítés esetén a sértett magánindítványát is be kell szerezni. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a családon belüli szexuális abúzusnál vagy a kiskorú sérelmére elkövetett szexuális bűncselekményeknél többnyire más, így pl. a törvényes képviselő, a gyámhatóság vagy az iskola teszi meg a feljelentést.⁶⁵
- Hosszabb idő telt el a bűncselekmény elkövetése és a feljelentés megtétele között. Vizsgálni kell, hogy a hosszabb idő elteltének van-e mögöttes indítóoka, avagy a késedelem méltányolható és annak ésszerű oka van. A feljelentés tárgyát képező bűncselekmény ilyenkor sok esetben nem történt meg, hanem a sértett különböző megfontolások miatt veszi igénybe a büntetőeljárás eszközét.⁶⁶ Ellenben érthető okokból hosszabb időt vesz igénybe, amíg a sértett elhatározza, hogy a tettes büntetőjogi felelősségre vonása érdekében vállalja-e a büntetőeljárással együtt járó másodlagos viktimizációt. Megjegyzendő azonban, hogy vannak olyan bűncselekménytípusok, amelyeknél jellemző a késedelmes feljelentés, így a családon belüli szexuális bűncselekményeknél.

⁶³ Dr. Szelecsán Annamária: A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény, *Ügyészek Lapja*, 12. évfolyam, 2005/4. szám, 26.o.

⁶⁴ Zakariás Andrea Beáta: i.m.203.o.

⁶⁵ dr. Győri György: i.m.

⁶⁶ Dr. Katona Géza: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomozása, BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, Zrínyi nyoma, Budapest, 1961. 20.0.

- A feljelentő által előadottakban több ellentmondás, életszerűtlen, illetve valószerűtlen állítás szerepel és azokat a sértett nem tudja megnyugtató módon feloldani, tisztázni.
- A feljelentésben előadottak szerint tettes már számos alkalommal elkövette a szexuális bűncselekményt a sértett sérelmére, ugyanakkor a feljelentés megtételére csak az utolsó eset alkalmával került sor.
- A feljelentő életvitele, magatartás, megjelenése, összességében a személyi körülményei arra engednek következtetni, hogy prostitúciós tevékenységet végez.⁶⁷

A fenti gyanújelek folytán kialakult koholt feljelentésre vonatkozó szubjektív benyomás azonban nem elegendő, azt alá kell támasztani más, a bűncselekmény meg nem történtére utaló bizonyítékokkal is.

VI.4. Objektív bizonyítékok megléte esetén is nehézkes bizonyítás

A családon belüli szexuális bűncselekmények nyomozása során nehéz olyan objektív bizonyítékokat beszerezni, amelyek a bűncselekmény elkövetését kétséget kívül alátámasztják, mivel a bizonyítékok többsége szubjektív. Ennek folytán a bűncselekmény bizonyítása még akkor is nehézkes, ha objektív bizonyítékok állnak rendelkezésre. Ilyen objektív bizonyítékok lehetnek jellemzően a biológiai anyagmaradványok (pl. hajsza, vér), amik a szexuális együttlét megtörténtét bizonyíthatják, ugyanakkor azt már nem feltétlenül, hogy az a sértett beleegyezése nélkül, erőszak alkalmazásával vagy fenyegetés hatására, védekezésre- avagy akaratnyilvánításra képtelen állapot felhasználásával történt.⁶⁸

A fentiekből adódóan azon bűncselekmények esetében, ahol a szexuális bűncselekmény 12. életévét be nem töltött gyermek sérelmére valósul meg az együttlét tényét alátámasztó objektív bizonyítékok elégségek lehetnek, hiszen a szexuális erőszak minősített esetének megállapításához csak a szexuális cselekmény végzésének vagy végeztetésének a bizonyítása szükséges, ugyanakkor a gyakorta késedelmesen megtett feljelentések okán, ezen bizonyítékok összegyűjtésére nincs reális esély.

Ezzel szemben különösen nagy a bizonyítási nehézség a házastársi-, élettársi életközösségen, avagy a párkapcsolatok más formáin belül elkövetett szexuális bűncselekmények esetében. Ez esetben a szexuális cselekmény ténye önmagában semmit

⁶⁷ Dr. Barta Endre: i.m. 23.o.

⁶⁸ „Az erőszakos szexuális bűncselekmények szabályozása Ma és holnap?” Büntetőjogi szekció 6. In. https://birosag.hu/sites/default/files/2018-08/13_dok.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.15.

sem bizonyít, ugyanis ez a párkapcsolatok természetes velejárója. Amennyiben a sértett testén erőszakra utaló nyomok vannak az további bizonyíték nélkül - szemtanú vallomása - csupán akkor valószínűsítik a szexuális erőszakot, ha azok a nemi szervek tájékán lelhetők fel, ezzel közvetlenül utalva a szexuális cselekményre.⁶⁹

VI.5. Tanúk hiánya

A családon belüli szexuális bűncselekmények bizonyítása során további problémát eredményez az a körülmény, hogy a szexuális cselekmény rendszerint „zárt ajtók mögött” zajlik, következésképpen az elkövetéskor kizárólag a sértett és az elkövető van jelen, annak szemtanúi aligha vannak. Az ilyen típusú ügyekben a bizonyítás menetét jelentősen befolyásolja a sértett családtagok, hozzátartozók érzelmi ingadozása is, a mentességi jog igénybevételével pedig az egyik legfontosabb közvetlen bizonyítéktól eshetünk el.⁷⁰

A fent rögzítettek alapján közvetlen tanúvallomások többnyire nem állnak a rendelkezésre, ugyanakkor közvetett tanúk annál nagyobb számban fordulhatnak elő. A közvetett tanúk cselekményről való tudomásszerzése leginkább a sértett elmondásából származhat. Álláspontom szerint a nyomozás során kulcsfontosságú valamennyi közvetett tanú alapos felkutatása és meghallgatása, mert előfordulhat, hogy a közvetett tanúk az egyetlenek, akik hozzájárulhatnak a történeti tényállás pontos megállapításához és a bizonyítás megalapozásához.⁷¹ A tanúkutatás során rendkívül körültekintően kell eljárni és nem csak a legszűkebb rokon kör tagjait, valamint a közvetlen szomszédokat kell meghallgatni, hanem fel kell kutatni a sértett baráti-iskolai-munkahelyi környezetéből az úgynevezett kívülálló bizalmasokat.⁷² A családon belül gyermek sérelemére elkövetett szexuális bűncselekmények esetében ilyen közvetett tanúk lehetnek a sértett bizalmas barátnői, barátai, szerelme, esetleg annak szülei. Ritkán fordul elő, hogy a sértett az iskolában elmondaná a vele megesett szégyent, ugyanakkor, ha módfelett

⁶⁹ dr. Kovács Gyula: i.m. 53.o.

⁷⁰ Dénes Veronika: i.m. 136.o.

⁷¹ Simonné dr. Peti Viktória: Családon belül gyermekek sérelemére elkövetett szexuális erőszak a büntetőeljárásban 12. o.
https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/simonne_peti_viktoria_csaladon_belul_gyermekek_serel_mere_elkovetett_szexualis_eroszak_a_buntetoeljarasban%5Bjogi_forum%5D.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.17.

⁷² Dénes Veronika: i.m. 137.o.

magányos, szeretetétéhes gyermekről van szó, könnyen lehet, hogy talál olyan óvónőt, tanárnőt, akinek megnyílhat.⁷³

Véleményem szerint a közvetett tanúvallomások értékelhetősége a bizonyítási eljárás során komoly aggályokat vethet fel.⁷⁴ Bár a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje, a tanúvallomás értéke annak hiteltérdeklőségétől függ. Azonban a közvetett tanú vallomása kizárólag más elmondásából ered, így a tanúvallomások tartalma jellemzően a sértett által elmondottakra épül. Ennek folytán tartani lehet attól egyrészt, hogy a közvetett tanú által szubjektíve igaz, de objektíve hamis vallomást kapunk, ha pl. a gyermek által elmondottakból helytelenül következtetnek a történetekre, avagy a sértett nem a valóságnak megfelelően adja elő a történeteket. Másrészt nem tekinthető teljes mértékben elfogulatlannak a vallomás, mivel a szexuális abúzusról a sértett rendszerint legfőbb bizalmasának számol be, aki a büntetőeljárás során is a sértett pártját fogja fogni. Mindezekre tekintettel különös gonddal kell vizsgálni, hogy a közvetlen bizonyítékokat képező sértetti vallomáson és a közvetett bizonyítékot képező tanúvallomásokon kívüli egyéb bizonyítékok megerősítik vagy gyengítik-e a terhelő vallomást tevők szavahihetőségét és ezáltal a vallomásuk bizonyító erejét.⁷⁵ Véleményem szerint a fent rögzítetteken túl kiemelt figyelmet kell fordítani azokra a körülményekre is, amelyek között a tanú tudomást szerzett a szexuális abúzus tényéről, különösképpen a szexuális cselekményről beszámoló sértett lelkiállapotára, viselkedésére.

A tanúvallomások kapcsán a bizonyítás során a másik jelentős problémát a tanú relatív mentességi joga képezheti, ugyanis a Be. 176. §-a szerint a tanúvallomást a terhelt hozzátartozója megtagadhatja. E mentességi jog nem csak a sértettet, hanem a terhelt közvetlen rokoni körét, mint közvetett tanúkat is érinthet, így, ha a tanú megtagadja a vallomástételt fontos bizonyítékoktól eshetünk el már a nyomozás során is. Az is előfordulhat, hogy a tanú a nyomozás során a terheltre nézve terhelő vallomást tesz, az eljárás későbbi szakaszában azonban meggondolja magát és a mentességre hivatkozással él vallomásmegtagadási jogával. Álláspontom szerint az új Be. e körben egy üdvözlendő változást vezetett be, ekként a tanú utólagosan nem rendelkezhet korábban tett vallomásával, azt nem vonhatja vissza, így az eljárási törvény a tanútól egy megfontoltabb vallomást vár el. A tanúzási figyelmeztetések köre kiegészült azon elemmel, amely szerint, ha a tanú vallomást tesz, vallomása az ügy tárgyát képező bűncselekmény miatt

⁷³ Simonné dr. Peti Viktória: i.m. 12. o.

⁷⁴ Komp Bálint: 1. sz. i.m. 8.o.

⁷⁵ BH2000. 482.

indult büntetőeljárásban akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben jogszerűen megtagadja.⁷⁶ Ennek folytán, ha a sértett a tárgyaláson él a mentességi jogával a bíróság ugyan elesik a legfontosabb közvetlen bizonyítéktól, mivel a tárgyaláson nem hallgathatja ki a legfontosabb tanút, ugyanakkor a sértett korábban tett nyomozati vallomása felolvasással a tárgyalás anyagává tehető, így az bizonyítékként értékelhető.

VI.6. A nyomozati anyagok minősége

A büntetőeljárás bíróság előtti szakaszában további problémát jelenthet, ha a nyomozás során nem került beszerzésre valamennyi bizonyítási eszköz, a nyomozati anyag hiányos vagy éppen sematikus.⁷⁷ Az alábbiakban a leggyakrabban előforduló típushibákat sorakoztatom fel, amelyeknek elkerülése vagy javítása érdekében a nyomozó hatóság tagjainak különös figyelmet kell szentelniük:

- A családon belüli szexuális bűncselekmények gyakran a szakzsargonban „csébének”, vagyis „családi bántalmazásnak” nevezett ügykategóriába esik, amikor is a helyszínre kiérkező rendőrök rendszerint csak egy formális, elnagyolt rendőri jelentést vesznek fel, amely téves információkat is tartalmazhat. Ezáltal a rendőri jelentést a későbbiekben voltaképpen semmire sem használható fel. Meglátásom szerint ennek elkerülése érdekében célszerű lenne több európai országban is bevált modell átvétele, melynek keretében a családon belül elkövetett bűncselekmények felderítésében résztvevő rendőrök speciális - pszichológiai, gyermeklélektani - képzésben részesülnek, továbbá az intézkedés során egy rendőrnő is jelen van, aki jobban tudja oldani a feszültséget a gyermekben, ennek folytán az általuk készített jelentés is lényeges alapkőve lehetne a büntetőeljárásnak.
- A bírósági eljárásban utólag nem pótolható további hiba, ha elmarad az alapvető jelentőségű bizonyítási eszközök - pl. ondóval, vérrel szennyezett ruhadarab - lefoglalása.
- Gyakran előforduló további típushiba a hiányos tanúkutatás, ekként a sértettel leginkább bizalmas kapcsolatban álló tanúk meghallgatása helyett a nyomozó hatóság a közvetlen szomszédokra, legszűkebb hozzátartozó körre koncentrál. E hiányosságot utólag akár a bíróság is tudja pótolni, de az lehet, hogy csak részben vezet eredményre. Így például, ha a sértett a tárgyaláson arról nyilatkozik, hogy

⁷⁶ Be. 176. § (1) bekezdés d) pont

⁷⁷ Dr. Dénes Veronika: i.m.134.o.

legjobb barátnőjének elmondta vagy internetes csevegő alkalmazáson keresztül leírta a vele történeteket. A bíróság beidézheti a nyomozás során ki nem hallgatott tanút, ugyanakkor az időmúlásra figyelemmel nagy a valószínűsége annak, hogy már nem jól vagy egyáltalán nem emlékszik a történetekre, valamint az is előfordulhat, hogy az üzenetek már nincsenek meg, de még a nyomozó hatóság azokat az elkövetéshez közeli időben be tudta volna szerezni.

- További nehézséget okoz, ha a nyomozati kihallgatás során elmarad a sértett, illetve a tanú mentességi jogára való figyelmeztetése, avagy a kihallgatási jegyzőkönyv nem tartalmazza a tanúzási figyelmeztetést vagy az arra adott választ. A tanúzási figyelmeztetés egy garanciális jellegű norma, melynek megsértése főszabály szerint a bizonyíték helyre nem hozható jogellenességét idézi elő, ezért az ily módon felvett vallomás bizonyítékként nem vehető figyelembe⁷⁸ kivéve, ha a tanú a vallomást - vagy annak adott részét - az újabb kihallgatása alkalmával, ezúttal már a szabályszerű tanúzási figyelmeztetés közlését követően fenntartja.⁷⁹
- A családon belüli nemi bűncselekmények esetében kiemelkedő jelentősége van, az igazságügyi pszichológus szakvéleménynek, mint objektív bizonyítéknak, azonban a nyomozás során a szakértőnek feltett kérdések sokszor sematikusak, szakszerűtlenek. Így pl. „*A cselekmény a sértett által elmondott módon megtörténhetett-e?*”, „*Élményszerű-e a sértett előadása?*” Sajnálatos módon az is elő szokott fordulni, hogy a nyomozó hatóság a büntetőjogi felelősséget érintő kérdést tesz fel a szakértőnek, annak ellenére, hogy a szakértő jogkérdésben, így abban, hogy a bűncselekmény megvalósult-e nem foglalhat állást.⁸⁰

A fentieket összegezve a családon belüli szexuális bűncselekmények nyomozása során számos típushibával találkozhatunk. Álláspontom szerint egyes nyomozási hibákat a bíróság is orvosolni tudja, azonban ezek a hibák jellemzően csak részben helyreállíthatók. A legnagyobb probléma azonban akkor merül fel, ha egy rosszul lefolytatott nyomozás eredményeként nem sikerül elegendő bizonyítékot beszerezni – ami az ilyen típusú ügyekben valamennyi eljárási szabály betartása és maradéktalan odafigyelés mellett is nehézkes – és a nyomozó hatóságnak, valamint az ügyészségnek az eljárást bizonyítékok hiányában meg kell szüntetni, holott az elkerülhető lett volna.

⁷⁸ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez - Főszerkesztő: Polt Péter 177. §

⁷⁹ Be. 177. § (3) bekezdés

⁸⁰ Dr. Dénes Veronika: i.m. 134.o.

VII. A SZEMÉLYI BIZONYÍTÁS ÉS ANNAK PROBLÉMÁI

Vitathatatlan, hogy a bizonyítás eszközei a büntetőeljárás nyomozati és bírósági szakaszában meghatározó szerepet töltenek be, a családon belüli szexuális bűncselekmények esetében pedig kiemelt jelentősége van a személyi bizonyítékoknak. A személyi bizonyítékok körébe tartozó vallomások a terhelti és a tanúvallomás. Bizonyító ténynek, adatnak magát a vallomás tartalmát tekintjük⁸¹, kriminalisztikai értelmében ez a vallomásban elhangzó és tényállítást tartalmazó kijelentés. A vallomásban annyi bizonyító tény rejlik, amennyi ilyen – bizonyító - kijelentést foglal magában.⁸²

E bizonyítási eszközök előnye, hogy valamennyi büntetőügyben rendelkezésre állnak, ezek tekinthetők a bizonyítás leggyakrabban használt eszközeinek. Nincs ez máshogy a nemi bűncselekményeknél sem, melyek elkövetésekor leggyakrabban csak az elkövető és a sértett van jelen. Ugyanakkor az ilyen típusú ügyekben kevés eséllyel találkozunk beismerő terhelttel, valamint a sértetten kívül a cselekményt közvetlenül észlelő és azokról beszámolni tudó vagy akaró tanúval. Míg a közvetett tanúnál felmerülhet az a kérdés, hogy a vallomás annak tartalma alapján a bűncselekmény tényállási elemeiből mit bizonyíthat vagy csak a terhelti, illetve a sértetti nyilatkozatok szavahihetőségének erősítése vagy gyengítése érdekében tölt be szerepet.

A személyi bizonyítás egyik legnagyobb problémája abban gyökerezik, hogy ezek a „legbizonytalanabb” bizonyítási eszközök és annak ellenére, hogy a személyi bizonyítékok a büntetőeljárás legsűrűbben igénybe vett eszközei egyben a leggyakoribb hibaforrásnak is tekinthetők a bizonyítási eljárás során. Ennek folytán a vallomások hitelessége megkérdőjeleződhet vagy akár el is veszhet.⁸³ Ez a bizonytalanság azt a veszélyt is magában rejti, hogy a bíróság téves vallomásokra építi a tényállást, ennek folytán pedig nem tesz eleget a valósághű tényállás feltárására irányuló kötelezettségének.⁸⁴ A valóságnak meg nem felelő vallomások hibás, téves döntések vonhatnak maguk után, amik pedig végső soron az igazságszolgáltatás hibájaként jelennek meg, csorbítva a bíróság tekintélyét és az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat.

⁸¹ Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben, KJK, Budapest, 1966. 48.o.

⁸² Dr. Kovács Gyula: Válogatott kriminalisztikai tanulmányok, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2022, 87.o.

⁸³ Elek Balázs: A személyi bizonyítékok megbízhatósága a büntetőperekben, Rendészeti Szemle, 57. évfolyam, 2009/3. szám, 87.o.

⁸⁴ Dr. Alföldi Ágnes Dóra: A vallomások megszerzésének nehézségei a büntetőeljárásban, Magyar Jog, 2011/12. szám, 741.o.

A vallomások bizonytalanságának egyik oka lehet az érdekvezéreltség. Nyilvánvalóan a terheltnek az az érdeke, hogy büntetőjogi felelőssége ne kerüljön megállapításra, ennek érdekében amennyiben úgy dönt, hogy vallomást tesz a Miranda figyelmeztetés nem gátolja meg abban, hogy ne az igazat adja elő. Az eljárási törvény is teret enged ennek, hiszen a terhelti vallomás megtételének egyedüli korlátja, hogy más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet.⁸⁵ Másrészt a terhelt azt is megteheti, hogy nem tesz vallomást, azonban a vallomás megtagadása az eljárás folytatását nem akadályozza, és nem érinti a terhelt kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát.⁸⁶ Ennek következtében a bírósági tárgyaláson a vádlott védekezési taktikaként a mentő körülmények tekintetében tehet észrevételeket, valamint válaszolhat a kérdésekre, azonban a bíróság a tényállás felderítése érdekében nem tehet fel kérdéseket a vádlottnak, ezáltal az ellentmondásokat, következetlenségeket sem tudja tisztázni.

A büntetőeljárás során amíg a terhelt „hazudhat”, a tanúnak igazmondási kötelezettsége áll fenn az eljárási törvény rendelkezései szerint, ugyanis a tanú köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani.⁸⁷ Önmagában azonban az tény, hogy a tanút vallomás megtétele előtt a hamis tanúzás törvényi következményeire figyelmeztették, még nem zárja ki a hamis vallomás megtételének objektív lehetőségét. Éppen ezért a vallomásokat mindig az egyéb, lehetőség szerint objektív bizonyítékokkal összevetve kell értékelni.⁸⁸ A hamis tanúvallomások származhatnak a terhelt érdekvezérteltetéséből, ennek folytán a terhelt megkérhet bizonyos személyeket, hogy az általa előadottakat támasszák alá, az ő igazát tanúsítsák. A családon belüli szexuális bűncselekményeknél még a sértettnél is érvényesülhet ez a befolyásoló tényező, különösen, ha a bírósági szak idejére már a felek kibékültek, és a sértett a korábbi vallomásával ellentétes nyilatkozatokat tesz és amennyire lehet megpróbálja enyhíteni a terhelt büntetőjogi felelősségét.

A fent leírtakból következően a téves vallomások eredhetnek a tudatosan torzított előadásokból, azonban a személyi bizonyítékok megbízhatatlanságának nem ez az egyedüli forrása. A másik probléma abban áll, hogy a vallomás nem más, mint egy „pszichikus” emlékenyom⁸⁹, így különböző pszichikai folyamatok eredményeképpen is

⁸⁵ Be. 185. § (1) bekezdés d) pont

⁸⁶ Be. 185. § (1) bekezdés b) pont

⁸⁷ Be. 176. § (1) bekezdés b) pont

⁸⁸ Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 56.o.

⁸⁹ Dr. Kovács Gyula (2022) i.m. 86.o.

keletkezhetnek téves vallomások, amelyek következhetnek a külvilág jelenségeinek hibás tudati tükröződéséből és a különböző lelki jelenségek (pl. észlelés, érzékelés, érzelem, emlékezés, figyelem, motiváció) sajátosságaiból és törvényszerűségeiből.⁹⁰

A megfigyelést, az észlelést és voltaképpen az egész tudomásszerzési folyamatot, ezáltal a vallomás kialakulását számos körülmény befolyásolhatja, melyek lehetnek külső, objektív és belső, szubjektív tényezők.⁹¹

Az objektív körülmények a tudomásszerzést befolyásolják, legmeghatározóbb maga az észlelt jelenség. E tényezőkhez sorolhatjuk az észlelés körülményeit, így a látási viszonyokat, látó- illetve hallótávolságot, valamint az észlelést fizikailag akadályozó külső hatásokat.⁹² Objektív tényezőnek számít továbbá az emlék megőrzésének és közlésének körülményei, ekként az időmúlás vagy más események behatása. Megjegyzendő, hogy a megfigyelt történés szokatlansága folytán azt az észlelő nagyobb érdeklődéssel szemléli a történetet, így arról agyában is teljesebb kép rögzül.⁹³ Álláspontom szerint egy vallomás megbízhatósága szempontjából az objektív befolyásoló tényezők bírnak kisebb rizikófaktorral, hiszen e külső tényezők legtöbbje ellenőrizhető bizonyítási kísérlettel, szakértői szemlével vagy éppen helyszíni tárgyalással.

A szubjektív tényezők a terhelt vagy a tanú személyéhez közvetlenül kapcsolódó olyan belső tényezők, amelyek az egész tudomásszerzési folyamatot befolyásolhatják. Ezek a szubjektív körülmények határozzák meg a megszerezhető ismertet és annak korlátait, továbbá a személyiségnek azokat a szegmenseit, amelyeket az egész bizonyítás során, végső soron pedig a vallomás, illetőleg az abban foglalt adatok mérlegelésénél a bíróság figyelembe vesz. E szubjektív tényezők körét képezik a fiziológiai tényezők (életkor, érzékszervek állapota), a pszichikai tényezők (a szubjektum tulajdonságai, így többek között az értelmi képesség, az érzelmek, a megfigyelőképesség), valamint a szociológiai tényezők (nevelés, neveltetés).⁹⁴

A szubjektív körülmények közül kiemelést érdemel a stresszhelyzet, ami befolyásolhatja azt, hogy adott történés mely részei rögzülnek az agyunkban. Egy erőszakos bűncselekmény sértettjének az agya egyrészt szelektálhatja azokat az adatokat,

⁹⁰ Elek Balázs: i.m. 94.o.

⁹¹ Elek Balázs: i.m. 94. o.

⁹² Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 56.o.

⁹³ Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Ph.D. értekezés, Miskolc, 2007, 64. o. file:///C:/Users/paricsia/Downloads/elek_balazs_ertekezes-1.pdf Megtekintés ideje: 2023.. 10. 28.

⁹⁴ Elek Balázs: i.m. 65.o.

melyek nem közvetlenül a testi épségének védelmével kapcsolatosak, másrészt sokszor a valóságban megtörténétnél nagyobb erejű bántalmazásról számolnak be. Ennek egyik oka a bántalmazás következtében létrejött sokkhatás, valamint az a körülmény, hogy a sértett leginkább csak az érzéseit tudja felidézni, de pl. távolságokat, fényviszonyokat nem. Ez a szexuális bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban is a különösen vizsgálni kell, mivel rendszerint nincsenek szemtanúi a szexuális cselekménynek.⁹⁵

VII.1. A sértett kihallgatása és annak nehézségei

A sértett kihallgatása a bizonyítás során az egyik legfontosabb eljárási cselekmény, az ilyen típusú bűncselekményeknél gyakorta kizárólag a sértett az, aki képes feltárni a teljes igazságot, ugyanakkor a legkomolyabb problémák is e körben merülhetnek fel. Nem szabad elfelejteni, hogy a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények a szexuális önrendelkezést a legsúlyosabb módon és mértékben támadják. A sértettnél jelentkező viktimizációs tényezők a sértett kihallgatása során is nehézségeket okozhat, ami a kihallgatási szituációk speciális kezelését igénylik, önmagában véve már abból adódóan is, hogy maga a kihallgatás, illetve azok sora is hozzájárul a másodlagos viktimizációhoz.⁹⁶ A sértett hallgatása vagy a történetek nem teljeskörű előadása egyik legnagyobb bizonyítási nehézséget okozhatja, erre tekintettel álláspontom szerint különösen fontos a kihallgatás során a kihallgató és kihallgatott között egy kölcsönös bizalmi légkör kialakítása.⁹⁷

A bizalmi légkör kialakításához dr. Barta Endre szerint az alábbi ajánlásokat célszerű betartani a panaszfelvétel során:

- A sértettet meg kell kérdezni, hogy alkalmasnak érzi-e magát a történetek előadásához, ezzel a sértett érezheti a vele való törődést.
- A sértett figyelmét fel kell hívni arra, hogy a kihallgató az ő pátján áll és meg kell nyugtatni, hogy a nyomozó hatóság minden eszközzel megvédi az elkövetői fenyegetés beváltásával szemben.

⁹⁵ Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 57.o.

⁹⁶ Horváth-Budai Máté: A szexuális erőszak nyomozása és bizonyítása, Krimináltaktikák a sértett és a gyanúsított kihallgatásánál, Büntetőjogi tanulmányok, 20. kötet. Veszprém : MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 2019-2020. 263.o.
https://tab.mta.hu/files/5616/8001/0706/buntetojogi_tanulmanyok_2019-20_XX.pdf Megtekintés ideje: 2023. 10. 29.

⁹⁷ Zakariás Andrea Beáta: i.m. 216.o.

- A „kényes” részletek felőli érdeklődés előtt arra is fel kell hívni a sértett figyelmét, hogy annak oka a cselekmény teljeskörű felderítése és nem az, hogy pikáns történeteket halljon. Ezzel lehet segíteni a sértett lelki felkészülését az intim kérdésekre, amik így már nem érik váratlanul.
- Feszültségoldó lehet továbbá, ha a kihallgató kávéval, teával kínálja meg a sértettet, valamint a dohányzás engedélyezése is.
- Abban az esetben, ha sértett sírni kezd, fel kell függeszteni a kihallgatást, de nem szabad magára hagyni a sértettet, hanem inkább meg kell nyugtatni.
- Tekintettel arra, hogy nő és nő általában bizalmasabb egymással, célszerű a női panaszfelvevő, kihallgató.⁹⁸

Ez utóbbi ajánlást emelte törvényi szintre az eljárási törvény azon rendelkezése, miszerint a külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősülő szexuális bűncselekmény sértettjét a nyomozás során csak a vele azonos nemű személy hallgathatja ki, illetve a sértett jelenlétével zajló más eljárási cselekményen az eljáró nyomozó hatóság részéről a sértettel azonos nemű személynek is jelen kell lennie, valamint a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze.⁹⁹ Fontos megjegyezni, hogy a főszabály alól az eljárási törvény kivételt enged, miszerint a nyomozó hatóság a fenti rendelkezéstől eltérhet a sértett indítványára vagy hozzájárulásával, valamint ha az eljárás eredményességének biztosítása ezt elkerülhetetlenné teszi.¹⁰⁰

A bizalmi kapcsolat kialakításán túl rendkívül nagy jelentősége van annak is, hogy az ilyen ügyekben jártas, tapasztalt és speciális szakismeretekkel rendelkező végezze a sértett kihallgatását. Ajánlatos elsődleges és másodlagos kihallgatást tartani. Az elsődleges kihallgatást célszerű a feljelentés megtétele után minél előbb megtartani, ezáltal biztosítani azt, hogy a cselekmény hatása alatt álló sértettől a lehető legtöbb információt megszerezve a bűncselekmény bizonyításához szükséges nyomozati cselekmények elvégezhetőek legyenek.

Emellett rendkívül fontos a sértett szavahihetőségének vizsgálata, vallomása valóságtartalmának vizsgálata.¹⁰¹ Amennyiben a sértett vallomása valamennyi kriminalisztikai alapkérdésre vonatkozóan minél több egyedi mozzanatot tartalmaz, az

⁹⁸ Dr. Barta Endre: i.m. 17.o.

⁹⁹ Be. 89. § (1) bekezdés a) és b) pont

¹⁰⁰ Be. 89. § (2) bekezdés a) és b) pont

¹⁰¹ Komp Bálint: i.m. 10. o.

lehetőséget ad a vallomás élményszerűségének, életszerűségének vizsgálatára.¹⁰² E körülmény vizsgálatához ugyanakkor célszerű speciális szakértelemmel rendelkező igazságügyi pszichológus szakértő bevonása is. A másodlagos kihallgatás során a sértett nyugodtabb lelki állapota lehetővé teszi, hogy az apróbb részletekre is visszaemlékezzen, továbbá nyilatkozatait az időközben beszerezett bizonyítékokkal is össze lehet vetni.¹⁰³

A gyermek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények eseteiben a sértett kihallgatása során további nehézségekkel kell számolni. A gyermekkorú tanúk megszólaltatása és vallomásuk értékelése egyébként is problémás feladat egyrészt az érzelmi érintettségük miatt, másrészt mert a valóság és a képzelet elemei gyakran keverednek a gondolkodásmódjukban.¹⁰⁴ A gyermekeknek a jó megfigyelőképességük ellenére nagy a befolyásolhatóságuk. Hajlamosak tényként kezelni azt, amit a szüleiktől hallanak, amelyet az érzelmi kötődés is erősít. Könnyen rábeszélhetők arra, hogy ne mondják el senkinek a velük történeteket és az elkövető még a felelősséget is gyermekre telepítheti azzal, hogy ha beszél, akkor a család tönkremegy, ezzel a gyermekben szorongást alakít ki. A kiskorú nem feltétlenül ismeri fel, hogy ami történt az erkölcsileg elítélendő és tilos, a szexuális cselekményt egyfajta játékként is felfoghatja. Tehát minél fiatalabb a sértett annál félénkebb, befolyásolhatóbb, valamint a kihallgatás is megrémíti őt.¹⁰⁵ Éppen ezért van szükség a kiskorú sértettek esetében speciális szabályokra, melyekről a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések rendelkeznek, ezek közül pedig részletesebben a Barnahus-modell alkalmazásának szabályait fejtem ki a következő fejezetben.

VII.2. A gyermek kihallgatása a Barnahus-modell alkalmazásával

A bűncselekményt elszenvető gyermek fokozott megrázkódtatáson megy keresztül, mely trauma kihatással lehet a felnőtt életére is, ezért álláspontom szerint minden lehetséges eszközzel meg kell akadályozni a másodlagos viktimizációt, ennek keretében a nyomozástól egészen a bírósági tárgyalásig gyermekbarát rendszert kell létrehozni. Ugyanakkor a gyermekek jogainak és érdekeinek szem előtt tartása mellett

¹⁰² Horváth-Budai Máté: i.m. 270.o.

¹⁰³ Komp Bálint: i.m. 10. o.

¹⁰⁴ Jungi Eszter: A családon belüli erőszak az ítélkezési gyakorlatban In. Bírák Lapja 2003/2. szám 63.o.

¹⁰⁵ Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 62-63.o.

nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy a gyermek vallomásából megszerzhető bizonyíték milyen fontos jelentőséggel bír egy büntetőügy kapcsán, különösen akkor, ha más bizonyítási eszköz nem áll rendelkezésre az eljárás során. A fenitek tükrében vizsgálom, hogy a hatályos szabályozás kellően hatékony védelmet biztosít-e a gyermekek számára figyelembe véve speciális helyzetüket és szükségleteiket és Barnahus-módszer keretében alkalmazott meghallgatás során szerzett gyermek vallomása a vádemeléshez és az ítélethozatalhoz megalapozott bizonyítékkal tud-e szolgálni.

A Barnahus-modell egy olyan gyermeki jogok érvényre juttatását célzó, multidiszciplináris és intézmények közötti modell, amely kiskorú áldozatokkal és tanúkkal foglalkozik. Célja a nyomozás és a bírósági eljárások során előforduló másodlagos viktimizáció elkerülése. A modell egyik legjelentősebb feladata, hogy megkönnyítse a gyermek vallomástételét és ezáltal a bírósági eljárásokban felhasználható bizonyítékok megszerzését akként, hogy a gyermeknek az illetékes hatóság, bíróság előtt nem, csak egy biztonságos környezetet kínáló gyermekbarát helyen, a Barnahus-házban kell megjelenniük lehetőség szerint egyetlen alkalommal, a kihallgatás pedig audiovizuálisan rögzítésre kerül. Mindezt azáltal kívánja megvalósítani, hogy a Barnahus a különböző nemzeti hatóságok, gyermekvédelmi intézmények, valamint az igazságszolgáltatás szervezetrendszerébe beágyazódik - lefektetve annak a lehetőségét egyes országok más-más intézményi szabályozást alakítanak - és a gyermek kihallgatását egy speciális, kiskorúak kihallgatására vonatkozó képzettséggel rendelkező személy végzi, amíg multidiszciplináris csoport képviselői egy szomszédos monitoring helyiségből kísérhetik figyelemmel a kihallgatást. A speciális képzettség a bizonyítékalapú meghallgatási eljárások lefolytatását teszi lehetővé és ez különbözteti meg a Barnahust az egyéb multidiszciplináris és intézmények közötti szolgálatoktól, valamint az a körülmény, hogy ezt a modellt esetenként az igazságszolgáltatás is hivatalosan elismeri.

A Barnahus-modellnek öt fő kritériuma van.

Az első kritérium, hogy a gyermek kihallgatása bizonyítékon alapuló protokoll alapján történjen meg, amely biztosítja a megszerzett bizonyítékok minőségét és mennyiségét. Ilyen kihallgatási technikának minősül a NICHD, illetve a NCAC protokoll. A kihallgatást végző személyeknek speciális képzésben kell részesülniük többek között

azért is, hogy az így módon szerzett bizonyítékokat a bíróság előtt érvényesnek ismerjék el.¹⁰⁶

Az NCAC protokoll¹⁰⁷ a National Children's Advocacy Center gyermekkihallgatási módszere, amelyet erőszakot elszenvedett kiskorú áldozatokkal foglalkozó pszichológusok dolgoztak ki. Ez az epizódikus memórián alapuló kihallgatástechnika egy olyan nyomozati eljárás részeként alkalmazott bizonyíték alapú törvényszéki interjú típus, amelyet egy objektív és szaktudással rendelkező kihallgató végez, előre meghatározott szisztéma szerint, amely hatékonyan alakítható a gyermek érettségéhez, körülményeihez és kihallgatáskori állapotához. Az interjú nyolc lépésből áll, célja a pontos és tényszerű adatok beszerzése az elkövetett cselekményekről, elsődlegesen annak megállapítására irányul, hogy fennáll-e a gyermek bántalmazásának gyanúja, ezt követően kerül sor a cselekményben érintett személyeknek és szerepüknek meghatározására. Mielőtt a meghallgatására sor kerülne a gyermek körülményeiről, a szexualitással kapcsolatos ismereteiről és szókincséről egy előzetes információgyűjtést végeznek.¹⁰⁸

A NICHD protokollt Michael Lamb professzor és munkatársai fejlesztették ki¹⁰⁹ az USA Országos és Gyermekegészségügyi és Humán Fejlesztési Intézetben (National Institute of Child Health and Human Development). Az interjúprotokoll figyelembe veszi a gyermekek értelmi és érzelmi fejlettségét, a kihallgatás során a nyílt végű kérdésfeltevés által a gyermek által előadottak pontosabb és befolyásmentes információkat eredményezhetnek.¹¹⁰ A NICHD protokoll¹¹¹ lényege, hogy nyitott kérdések által vezérelve a gyermek egyértelműen kimondja a bántalmazás megtörténtét és a direkt kérdések feltételére csak ezt követően kerülhet sor a tényállás minél pontosabb tisztázása

¹⁰⁶ Promise: A Barnahus Minőségi Előírások, Iránymutatások multidiszciplináris és intézmények közötti megoldásokról az erőszak kiskorú áldozatai és tanúi számára, 6. Előírás: A gyermek kihallgatása.

¹⁰⁷ National Children's Advocacy Center: Foundation for the National Children's Advocacy Center Child Forensic Interview Structure.

¹⁰⁸ Hirtling Ibolya: Gyermekkihallgatás a büntetőeljárásban, a "Barnahus-módszer" bevezetése, Magyar Jog, 2022/4. szám, 240-241. o.

¹⁰⁹ The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus? In.: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-58388-4_6 (2023.04.27.)

¹¹⁰ Nagygyőr Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során - Interviewing children during criminal investigations 1661-1662.o. Belügyi Szemle 2022/8. szám

¹¹¹ Dr. Kovács Gyula – Dr. Lancsár Károly Bence: The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol - Felülvizsgált nyomozati kihallgatási protokoll, gyermekkorú sértettek és tanúk kihallgatásához (2014-es verzió), Creative Commons 4.0 licenc [CC-BY-NC-SA-4.0]. In.: <https://doksi.net/hu/get.php?id=26193> (2023.04.27.)

érdekében. Továbbá, ahogy az NCAC protokollnál, itt is nagy jelentősége van annak, hogy a gyermek számára meg kell értetni, hogy csak az igazat mondhatja.

A feni kihallgatási technikák nagyon hasonlóak, mindkét interjútípus a gyermek epizodikus memóriájára épít, azonban az NCAC protokoll nem ajánl fel forgatókönyves formátumot tekintettel arra, hogy minden gyermek más és nem ugyanúgy kell kérdezni tőle. Véleményem szerint mindkét modell előremutató, tudományos alapokon nyugszik és nagyban segíti a gyermek kíméletét egyben biztosítja a büntetőeljárásban megfelelő bizonyíték álljon rendelkezésre.

A Barnahus-modell második követelménye, hogy a gyermek vallomásának bizonyító erejét, bírósági eljárás során történő felhasználhatóságát megfelelő intézkedésekkel biztosítják azért, hogy ismételt kihallgatásra ne kerüljön sor a bírósági eljárás során. A gyermek több alkalommal történő kihallgatásnak számos kockázata van, így a gyermek retraumatizálódása, valamint a többszöri és adott esetben szervezetlen kihallgatások körében feltett zárt, rávezető kérdések befolyásolhatják a gyermek beszámolóját.¹¹²

A harmadik elvárás, hogy az igazságügyi nyomozás céljából elvégzett egészségügyi értékelés, valamint a gyermek fizikai jólétét és felépülését biztosító körülmények rendelkezésre álljanak, így a Barnahus-házban kifejezetten gyermekek számára kialakított orvosi rendelő található a legfontosabb vizsgálatok elvégzésére.

A negyedik követelmény, hogy a gyermek és a nem bántalmazó családtagok és gondviselők traumájára adott pszichológiai segítségnyújtás, valamint a rövid és hosszú távú terápiás szolgáltatások hozzáférhetők legyenek.

Az utolsó kritérium pedig, hogy az áldozat és testvérei számára szükséges védelem felmérése megtörténjen és az utánkövetés is biztosítva legyen.

A magyar jogrendszerbe a gyermekek kíméletét biztosító meghallgatás lehetőségét a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. §-a vezette be 2019. január 1. napjával, majd a Be. első novellája 2020. január 1. napjától a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések különös szabályai között intézményesítette a büntetőeljárásban az izlandi Barnahus-modell alkalmazhatóságát. Az eljárási törvény a Barnahus-módszer igénybevételét lehetőségként veti fel, ugyanis a törvény egy „módszertan semleges” szabályozást kívánt megvalósítani azzal, hogy a

¹¹² Gál Emese Dorottya: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje a büntetőeljárásban. A Barnahus-modell. Családi Jog, 2021/2. szám, 35. o.

Barnahustól különböző, azonban azonos célt szolgáló, más szakmailag megalapozott módszerek, kihallgatási technikák alkalmazására is sor kerülhessen.¹¹³

A hazai rendszerben a gyermek meghallgatására a Barnahus-házakban kerülhet sor, ahol a szaktanácsadó a büntetőeljárásban érintett szerv tagjának iránymutatásának megfelelően hallgatja meg a gyermeket. A kihallgatásról felvétel készül annak érdekében, hogy azt a későbbiekben is meglehessen tekinteni, így a meghallgatásra lehetőség szerint csak egy alkalommal kerüljön sor. A gyermek a biztonságos környezetet kínáló meghallgató szobában kizárólag a szaktanácsadóval találkozik, illetve az igazságügyi szakértő jelenlétét is megengedi a törvény. Míg a hatóság tagjai, adott esetben a terhelt és védője egy másik monitoring szobából kísérhetik figyelemmel a történeteket. Nagyon fontos, hogy magát az eljárási cselekményt a bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság folytatja le, irányítja, az ő hatáskörükbe tartozik a kihallgatás menetének meghatározása, jogszerűségének és rendjének megtartása. Míg a gyermekvédelmi szakember a gyermek számára érhető nyelven közvetíti, tolmácsolja a hatóság kérdéseit, közléseit. A büntetőeljárásban eljáró szerv tagja tehát nem a gyermekkel, hanem a szaktanácsadóval való kommunikáció útján irányítja a kihallgatást.¹¹⁴

A gyermek kímélete érdekében a Barnahus egyfajta egyablakos rendszert valósít meg, mely biztosítja a gyermek számára az orvosi vizsgálatot, a terápiát és a büntetőeljárásban való részvételét is. Fő irányvonala az, hogy a gyermek meghallgatására a retraumatizálódás elkerülése érdekében csak egy alkalommal kerüljön sor, azonban véleményem szerint arra is figyelmet kell fordítani, hogy a gyermek vallomásából beszerzett bizonyíték kiemelt jelentőségű és egyáltalán nem biztos, hogy egyetlen alkalommal minőségileg és mennyiségileg is elegendő tényadat birtokába juthatunk. A szakmai körökben végzett újabb kutatások eredményei alapján megállapítható, hogy az ismételt kihallgatás alkalmával előadott információk akár a nyomozás menetét is megváltoztathatják. Erre ad magyarázatot az, hogy az első kihallgatáskor sok gyermek a szégyenérzet és az elkövető védelme érdekében tagad, illetve, ha elismeri a bántalmazás megtörténtét akkor sem tudunk elég bizonyítékot gyűjteni az első elmondás alapján. Az ismételt kihallgatás melletti további érv az utóbbi évtizedekben a bűnügyi pszichológusok figyelmét is felkeltő jelenség, a *reminiszcencia*, ami azt jelenti, hogy egy későbbi

¹¹³ Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXXIV. törvény végső előterjesztői indokolása 173. §

¹¹⁴ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez - Főszerkesztő: Polt Péter 87. §

időpontban történő visszaemlékezés során elérhetővé válnak további emlékek.¹¹⁵ Ennek alátámasztására szolgálnak a nemzetközi kutatások eredményei alapján megállapított számadatok is, miszerint a szexuális abúzust elszenvedett gyermekek kevesebb, mint 45%-a beszél a bántalmazásról az első kihallgatás során, és bár nem nagy számban, de voltak olyanok is, akik csak a negyedik vagy az ötödik interjún nyílnak meg.¹¹⁶

Véleményem szerint törekedni kell az egyszeri kihallgatásra, azonban ehhez olyan a Barnahus keretrendszerben felállított hatékony kihallgatási módszer szükséges, amivel a gyermek kihallgatását befolyásoló tényezők minimalizálhatók és ezáltal a hatóság ténylegesen hozzá tud jutni a más bizonyítási eszköz útján be nem szerzhető bizonyítékokhoz. Ehhez a magyar Barnahus rendszerben a meghallgatás helyszíne adott, ezen felül azonban kiemelten fontos, hogy a gyermek kihallgatása során közreműködő személy megfelelő végzettséggel, kompetenciákkal rendelkezzen és megfelelő kérdezéstechnikát is alkalmazzon. A szaktanácsadóként eljáró gyermekvédelmi szakember szakmai képesítési feltételeire vonatkozó szabályok lefektetésre kerültek, azokat a 15/1998 (IV.30.) NM rendelet és 12/2018 (VI.12.) IM rendelet szabályozza. A fenti képesítés a gyermekkel való kommunikáció során nélkülözhetetlen, azonban önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a szaktanácsadó a gyermek és az igazságszolgáltatás érdekeit is egyszerre tudja szem előtt tartani és sajnálatos módon a további kompetenciák meghatározásával a jogalkotó is adós maradt. A szaktanácsadó feladatainak maradéktalan ellátásához ugyanis büntetőjogi, kriminalisztikai és kihallgatástechnikai ismeretekkel is rendelkezni kell. Megnyugtató módon az ezirányú képzések megszervezése elkezdődött. Az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat felkérésére az Országos Rendőr-főkapitányság kéthetes képzést szervezett, melynek keretében a fenti elméleti ismeretek megszerzése mellett a NICHD protokollon alapuló kihallgatási technika elsajátítására is lehetőség nyílt. Ezen felül az ORFK a Nemzeti Közszoigáláti Egyetemen „Bántalmazással érintett gyermekek hatósági meghallgatásában közreműködő szaktanácsadó” címmel szakirányú továbbképzés létrehozását kezdeményezte.¹¹⁷ Mindezekon felül álláspontom szerint a korábbi eljárási törvényhez hasonlóan lehetővé kéne tenni, hogy a nyomozás során történő kihallgatás során az ügyészség és nyomozó hatóság képviselői mellett nyomozási bíró is jelen legyen

¹¹⁵ Gál Emese Dorottya: i.m. 35.o.

¹¹⁶ Szojka Zsófia: Milyen eszközei vannak a gyermekbarát igazságügynek a szexuális bántalmazás feltárására? Mérce. 2017. november 14. <https://merce.hu/2017/11/14/milyen-eszkozei-vannak-a-gyermekbarat-igazsagugynek-a-szexualis-bantalmazas-feltarasara/> Megtekintés ideje: 2023.04.27.

¹¹⁷ Nagygyőr Csilla: i.m. 1167.o.

és az eljárási cselekmény lefolytatása körében intézkedéseket tehessen annak érdekében, hogy a gyermek többszöri meghallgatására ne kerüljön sor.

Abban az esetben, ha a gyermek első kihallgatáskori vallomása nem szolgál megalapozott bizonyítékkal az ítélethozatalhoz és a bírósági szakban szükségessé válik a gyermek ismételt kihallgatása, véleményem szerint kiemelt jelentősége lenne annak, hogy ugyanaz a szaktanácsadó hallgassa meg a gyermeket, mint a nyomozás során. Álláspontom szerint a rendszer hatékony működéséhez az eljárási törvény azirányú módosítására lenne szükség, hogy amennyiben a nyomozás során a gyermek kihallgatására szaktanácsadón keresztül került sor, akkor a bírósági eljárásban is kötelezővé kellene tenni, hogy a gyermek meghallgatására a Barnahus-modell alkalmazásával kerüljön sor, lehetőség szerint ugyanazon szaktanácsadó által. Erre azért is lenne szükség, mert a bíróságokon a Barnahus nem egy elterjedt, népszerű intézmény, továbbá magáról a jogintézményről rendelkezésre álló információk is szegényesek. Ezen a körülményen változtatna, ha kötelező érvénnyel kellene alkalmazni a Barnahust.

Fantoly Zsanett problémaként veti fel azt is, hogy a Barnahus bírósági eljárásban történő alkalmazása esetlegesen korlátozhatja a bírót a tényállás tisztázása érdekében tett intézkedéseiben abban az esetben, ha a bíró kérdését a szaktanácsadó a gyermek védelme érdekében nem hajlandó feltenni vagy nem akként fogalmazza meg, ahogyan annak tényállás pontos megállapítása szempontjából jelentősége van.¹¹⁸ Véleményem szerint ennek kiküszöbölése megvalósulhat a szaktanácsadók eljárási cselekmény elvégzéséhez szükséges és a korábbiakban rögzített speciális képzések elvégzésével. Továbbá a fenti jogszabályalkotásra vonatkozó javaslatomat kiegészíteném azzal, hogy a gyermek bíróság előtti meghallgatására is legyen lehetőség, de kizárólag csak akkor, ha a szaktanácsadó közreműködésével lefolytatott eljárási cselekmény nem vezetett eredményére.

VII.3. Az igazságügyi pszichológus szakértő szerepe

A bizonyítás során kiemelt szerepe van az igazságügyi pszichológus szakértőnek, a gyermek sérelmére elkövetett nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények kapcsán pedig igazságügyi pszichológus szakértő kirendelésre szinte minden ügyben sor kerül. A bizonyítékszegény környezetben a szakértői véleménynek

¹¹⁸ Fantoly Zsanett: A különleges bánásmódról és a Barnahus-modellről, Jogtudományi Közlöny, 2022/6. szám, 250. o.

meghatározó szerepe van a bűncselekmény megítélésben. Elengedhetetlen a szakértő kirendelése a gyermekkorú sértett szexuális traumatizáltságának, az általa átélt valóságának vizsgálatához. A szakértő e körben vizsgálja, hogy milyen a sértett érzelmi, indulati élete, intellektusa, személyiségstruktúrája, érzelmi kapcsolatrendszere. A vizsgálat tárgya továbbá, hogy észlelhető-e a sértettnél olyan pszichés, kóros elváltozás, amely képtelenné teszi, illetve korlátozza abban, hogy az általa átélt eseményeket a valóságnak megfelelően előadja. Górcső alá veszi azt is a szakértő, hogy a sértett elmondása mennyire élményszerű, személyesen átélt, és észlelhető-e a sértett elmondásában külső személy általi ráhatás, ha igen, úgy megállapítható-e, hogy ki és miért befolyásolta.¹¹⁹

A szakvélemény tehát ideális eszköz a sértett szavahihetőségének vizsgálatához, ennek keretében arról is állást foglalhat, hogy felmerülhet-e a sértettel szemben a konfabuláció gyanúja. A konfabuláció a kóros meseszövést jelenti, melynek nem az a lényege, hogy a sértett egy kitalált történetet ad elő, hanem arról van meggyőződve, hogy a kitalált történet valóban megesett vele.¹²⁰

Nagyon fontos kiemelni, hogy a szakvélemény csak egy a bizonyítási eszközök sorában, a végső értékelés felelőssége nem a pszichológust terheli, ugyanis a bíróság nem támaszkodhat teljes mértékben a szakvélemény megállapításaira, a bírói mérlegelés nélkülözhetetlen.¹²¹ Elek Balázs is felhívta rá figyelmet, hogy a bíróság nem fogadhatja el igazként vagy utasíthatja el hamisként a vallomást kizárólag a sértett szavahihetőségének szakértői véleményezése alapján, ugyanis már több büntetőügyben előfordult, hogy a szakértő valószínűsítette, hogy a bántalmazás a gyermek képzeletének szüleménye vagy más személy befolyásolásának az eredménye, a szexuális abúzusra még is sor került.¹²²

A bíróságnak a fentiekén túl körültekintően kell vizsgálnia, hogy a szakértő nem lépte-e túl a kompetenciájának határait, ugyanis ebben az esetben a szakvélemény bizonyítási eszközként nem használható fel.¹²³ A szakértő jogkérdésben nem foglalhat állást, hanem a jogkérdések megválaszolásához kell segítséget nyújtania tudományos ismeretein alapuló szakmai ténymegállapításaival. A szakértő egyetlen bizonyíték

¹¹⁹ Hurtony Alexandra Kitti: Az igazságügyi szakértő szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel a kiskorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények bizonyítási nehézségeire, *Ügyészek Lapja*, 28. évf. 1-2. sz. (2021.) p.53-64 <http://ugyeszeklapja.hu/?p=3163> Megtekintés ideje: 2023.10. 31.

¹²⁰ Dr. Kovács Gyula (2011): i.m. 53.o.

¹²¹ Zakariás Andrea Beáta: i.m. 212.o.

¹²² Elek Balázs: i.m.162-182.o.

¹²³ BH.2007.397.II.

hitelességét sem értékelheti és nem jelentheti ki a szakvéleményében, hogy a sértett szavahihető vagy sem, mivel erre nincs kompetenciája.¹²⁴ A szakértő ténymegállapítása ugyanis csak arra terjedhet ki, hogy a sértetten észleli-e a szexuális trauma jeleit, a sértett élményszerűen adja-e elő a vele történeteket, illetve a személyiségét jellemzi-e kóros meseszövés.¹²⁵ A szakértők csak az általuk ismert részterületről rendelkeznek információval, a bizonyítás teljes anyagát azonban kizárólag a bíróság értékelheti összességben, valós képet formálva annak eredményéről.¹²⁶

VII.4. A terhelt kihallgatása és annak nehézségei

A szexuális bűncselekményeknél, különösen a szexuális erőszak miatt indult büntetőeljárásokban konfliktusos kihallgatási szituáció jellemző a gyanúsított kihallgatásakor. A vallomás megtagadása, mint alapvető terhelti joggal szemben áll a bűnüldözési érdek, amelynek érvényesítéséhez arra kell törekedni, hogy a terhelt feltáró vallomást tegyen, ebből adódik a vallomás megtagadása folytán a konfliktusos kihallgatási szituáció.¹²⁷ Amennyiben a terhelt nem kíván vallomást tenni, akkor hozzá kérdés sem intézhető, ez esetben a speciális kihallgatási technikák is értelmüket veszítik, esetlegesen arra lehet felhívni a figyelmét, hogy ezzel védekezésének kifejtéséről is lemond a nyomozás során. A magas büntetési tétellel fenyegetett, komoly tárgyi súlyú nemi élet elleni bűncselekmény elkövetője kevés eséllyel ismer be, így a konfliktusos szituációt eredményez az is, ha a terhelt vallomást tesz, de a bűncselekményt teljes egészében tagadja, avagy azt részben beismeri.

A ritka kivételek egyikét mutatja be a Fővárosi Ítéltábla Bf.177/2016/9. számú határozata szexuális erőszak büntette tárgyában. A bíróság az ügy tényállását alapvetően a vádlott bűnösségre is kiterjedő feltáró jellegű beismerő vallomása alapján állapította meg. Még az ügyben eljáró bíróság is megjegyzi határozatában, hogy az ilyen és hasonló ügyekben a tényállás megállapítása általában nehézséget okoz, hiszen a sértettek vallomásán kívül más bizonyíték általában nem áll a hatóságok rendelkezésére. Jelen esetben a tényállás megállapítása a vádlott beismerő vallomásán alapult, olyan kisebb részletektől eltekintve, melyek a minősítésre egyáltalán nem, a büntetés kiszabására pedig

¹²⁴ 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 20. § (4) bekezdés, MISZK 5/2020. Módszertani levele 10. o.

¹²⁵ Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 66.o.

¹²⁶ Debreceni Törvényszék 26.B.107/2015/67. számú és a Debreceni Ítéltábla Bf.II.17/2016. számú határozata

¹²⁷ Horváth-Budai Máté: i.m. 279.o.

jelentős mértékben nem voltak kihatással. E beismerő vallomás nélkül a tényállást egyáltalán nem, vagy csupán rendkívüli nehézségekkel lehetett volna megállapítani. A beismerő vallomás tehát olyan részleteket tárt fel, amelyeket más módon egyáltalán nem vagy csupán nagy nehézségek árán lehetett volna bizonyítani.¹²⁸

Látható tehát a fentiek alapján, hogy a családon belüli szexuális bűncselekmények felderítése során az egyéb bűncselekményekhez képest fokozottan releváns a terhelti magatartás és aktivitás a bünfelderítés és a tényállás megállapítása során.

Annak érdekében, hogy a terhelt magatartása a tényállás felderítését a lehető legkisebb mértékben akadályozza, a szakirodalom többféle kihallgatási technikát dolgozott ki.

A *taktikai blöff* célja, hogy a nyomozó hatóság arra ösztönözze a gyanúsítottat, hogy önmagát terhelje a vallomásával. A blöff lényege egy tudatosan kialakított látszat, mely alkalmas lehet arra, hogy a gyanúsítottat vallomás megtételére indítsa. Alkalmazása kockázatos azonban, mert a blöff eszközeiből a terhelt következtetni tud arra, hogy a nyomozó hatóság milyen mértékben derítette fel eddig a bűncselekményt.

A *lerohanás* taktikájának a lényege, hogy a nyomozó hatóság minden releváns bizonyítékát a terhelt elé tárja, azt sugallva, hogy a tagadásnak értelme nincsen. Ez a módszer abban az esetben működőképes, hogy ha a terhelt komoly alárendeltségi helyzetben érzi magát.

A *csepegtetés* alkalmazása során a nyomozó félinformációkat közöl a terhelttel, ezzel a célja a feszültségkeltés, illetve a terhelt ösztönzése a magyarázkodásra. Álláspontom szerint a terhelti passzivitás áttörésére és a tényállás felderítésére a csepegtetés módszere a legalkalmasabb.¹²⁹

A szexuális bűncselekmények kétséget kizáró bizonyításának szükségszerű része a vádlottak védekezésének ellenőrzése. A terhelt hatékony kihallgatásának egyik előfeltétele az előítéletektől való mentesség. Ekként nem csak a sértettel, hanem a terhelttel is fontos a nyomozati kihallgatása során egyfajta bizalmi légkör kialakítása. Míg a sértettek esetén az eljárási törvény főszabály szerint előírja a nyomozás során az azonos nemű kihallgató személyét, addig a gyanúsítottat kihallgató személyre nincs ilyen előírás. Álláspontom szerint a gyanúsított vonatkozásában is célszerű az azonos nemű kihallgató személy, aki a megértő férfitárs szerepébe bújva lényeges információk birtokába juthat.¹³⁰

¹²⁸ Fővárosi Ítéltábla Bf.177/2016/9. sz.

¹²⁹ Horváth-Budai Máté: i.m. 280-281.o.

¹³⁰ Komp Bálint: i.m. 11.o.

Ugyanakkor azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a terhelti kihallgatás célja nem a bűncselekmény rábizonyítása, hanem az objektív igazság felderítése, ennek érdekében lehetőséget kell adni a terhelt részére ártatlanságának tisztázására. A sértett és a vádlott vallomása közötti ellentmondásokat pedig az egyéb bizonyítási eszközökkel egybevetve, az azok között fennálló logikai kapcsolat feltárásával kell feloldani.

A bűncselekmény elkövetésének teljes tagadásán túl egyéb tipikus védekezési taktikákkal is találkozhatunk az ilyen típusú bűnügyekben. A terheltek védekezésének egyik fő irányvonala a sértettek szavahihetőségének kétségbe vonása, vallomásuk konzekvens és szisztematikus tagadása.¹³¹ E védekezési taktika „ellenszere” lehet az igazságügyi pszichológus szakértői véleményben a sértett szavahihetőségének vizsgálata körében tett ténymegállapítások. Ezzel szemben a bizonyítást nagyobb mértékben nehezíti meg az a védekezési taktika, melynek során terhelt részbeni vagy ténybeli beismerése esetén a büntetőjogi felelősségének megállapításához szükséges releváns tényeket tagad. Ekként arra hivatkozik, hogy a szexuális cselekmény konszenzus alapján jött létre, tehát a szexuális cselekményt elismeri, de annak elkövetési módját, az erőszakot vagy fenyegetést kétségbe vonja. A teljeskörű beismerés esetén pedig további problémaként merülhet fel, ha azt a későbbiek visszavonja. E körben tipikus védekezési taktika, hogy a vallomás megtételekor nem volt kihallgatható állapotban, avagy a gyanúsított ki hallgatási jegyzőkönyv nem az ő nyilatkozatait tartalmazza, hanem azt a kihallgató írta magától.¹³² Meglátásom szerint e védekezés ellenőrzésének eszköze a kihallgató személyének bíróság általi tanúként történt meghallgatása a gyanúsított ki hallgatás körülményei vonatkozásában.

VIII. AZ ORVOSI VIZSGÁLAT, AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY ÉS AZ AZOK KAPCSÁN FELMERÜLŐ PROBLÉMÁK

A bizonyítás egyik legfontosabb, objektív bizonyítékok biztosítására alkalmas szakasza az orvosi vizsgálat és az annak alapján elkészített igazságügyi orvosszakértői vélemény. A megtörtént közösülésnek, avagy megkísérlésének számos olyan nyoma, illetve következménye lehet, amely a bizonyítási eljárásban fontos eszköz, illetve hiányuk

¹³¹ dr. Szabó Judit: A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében. In: Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2018-2019. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2019. 56.o.

¹³² Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 64.o.

következtetés levonására adhat alapot.¹³³ A büntetőeljáráásban a sértett és a terhelt orvosi vizsgálatára is sor kerülhet.

A sértett testén és ruházatán létrejött nyomok és elváltozások a bűncselekmény felderítésének jelentős eszközét képezik, e nyomok utalhatnak a kényszerítés megvalósulására és a nemi aktus megtörténtére.¹³⁴ A sértett orvosi vizsgálata a halasztást nem tűrő intézkedések körébe sorolható, ugyanis a biológiai anyagmaradványok sérülékenysége miatt a késedelem a vizsgálat eredményét károsan befolyásolhatja.¹³⁵

Az orvos által elvégzett vizsgálatnak a sértett egész testére ki kell terjednie, ennek során meg kell keresni és rögzíteni azokat az elváltozásokat és nyomokat, amely a szexuális cselekmény következményeiként jelentkezhettek.

A nemi aktus nyomai lehetnek a testváladékok és más szövetek, a nemi szervek elváltozásai és sérülései, valamint a közösülés esetleges következményei, így a nemi betegségek tünetei és a terhesség.

A kényszerítő magatartás leggyakrabban előforduló külsérelmi nyomai lehetnek harapásnyomok, horzsolásos és zúzódásos sérülések, karmolás nyomai, fojtogatási nyomok, kötőhártya pontalakú bevérvése, vérömlenyek a felső karon, szorongatás nyomok a csuklón, védekezési sérülések az alkaron.¹³⁶

Fontos megjegyezni, hogy amennyiben arra lehetőség van a terhelt orvosi vizsgálatát is el kell végezni, hiszen az ő teste is hordozhatja a sértett által kifejtett védekező magatartás nyomait.

A fent rögzített sérülések, észlelhető nyomok és elváltozások alapján az eljárásban kirendelt szakértő véleményében a közösülés megtörténtének és az erőszak alkalmazásának kérdésében foglalhat állást. Ezen túl sor kerülhet a sértett védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotának vizsgálatára is, ez utóbbi állapot fennállásának megállapítása érdekében elmeorvos szakértő adhat véleményt, melynek keretében a szakértő arra is választ adhat, hogy az elkövető felismerhette-e a sértett ilyen állapotát.¹³⁷

¹³³ dr. Lukács Tibor – dr. Traytler Endre: A nemi erkölcs elleni bűntettek, KJK, Budapest, 1963, 142.o.

¹³⁴ dr. Katona Géza: i.m. 36.o.

¹³⁵ dr. Barta Endre: i.m. 26.o.

¹³⁶ dr. Barta Endre: i.m. 27.o.

¹³⁷ dr. Barta Endre: i.m. 31.o.

Az orvosi vizsgálatokkal kapcsolatban problémát jelent, hogy a sértett és a terhelt vizsgálatára nem létezik egy egységes, részletesen kidolgozott protokoll. A sértett orvosi vizsgálatára sürgősségi, nőgyógyászati szakrendelés keretében került sor.¹³⁸

A családon belüli szexuális bűncselekmények tekintetében, különös a házastársi, élettársi életközösségen elkövetett cselekmény kapcsán további problémát jelent, hogy egy rendszeres nemi életet élő nő orvosi vizsgálatától nem várható különösebb eredmény.¹³⁹ Ezen túl önmagában a közösülés ténye a kapcsolat jellegéből adódóan önmagában nem bizonyít semmit, de még az erőszakra utaló jellegzetes külsérelmi nyomok sem, hiszen azok magyarázhatók nem szokványos szexuális szokásokkal vagy akár a konszenzusos közösülés hevességével is.

A másik jelentős nehézség a gyermek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények tekintetében az idő múlása jelenti, hiszen e cselekmények tekintetében rendszeresen csak késedelmesen tesznek feljelentést, ennek folytán az orvos már nem találhat igazságügyi bizonyítékként szolgáló jeleket, a vizsgálattól már nem várható eredmény figyelemmel annak halasztást nem tűrő jellegére. Problémát jelent továbbá az is, hogy számos esetben – mint például a nemi szervek pusztá simogatásával, csókolózással vagy egyéb más behatolással járó szexuális cselekménynél – nem jönnek létre külsérelmi nyomok.

IX. ZÁRÓ GONDOLATOK

Tanulmányomban foglaltakat összegezve rögzíthető, hogy a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények az egyik legnehezebben bizonyítható bűncselekmények körébe sorolhatók, e bizonyítási probléma pedig még hatványozottabban érvényesül a családon belüli elkövetés esetén. E bűncselekmények rejtőzködő, fel nem fedett jellege, vagyis a látencia jelensége teszi a bizonyítást kulcskérdéssé. Álláspontom szerint fontos lenne az áldozatok figyelmének társadalmi szinten történő felhívása, hogy van kiút a családon belüli szexuális abúzusból, azonban ehhez az első lépést nekik kell megtenniük, hiszen a cselekmény hatására tudomására jutása nélkül a büntetőeljárás nem tud megindulni és segítséget sem kaphatnak. Ehhez azonban az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat is erősíteni kell, e körben előremutató a sértett kíméletét és védelmét szolgáló különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések.

¹³⁸ Komp Bálint: i.m. 11.o.

¹³⁹ Komp Bálint: i.m. 11.o.

A családon belüli szexuális bűncselekmények miatt indult eljárásokat a bizonyítékszegény környezet jellemzi, melyben a legnagyobb kihívást és bizonyítási nehézségét jelenti, hogy rendszerint egy állítás (sértetti vallomás) és egy tagadás (vádlottí vallomás) áll egymással szemben; a szexuális cselekményeknek általában nincsenek közvetlen tanúi. A bizonyítás során a sértetti vallomásnak kiemelt jelentősége van, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy önmagában erre a bizonyítékra nem lehet büntetőjogi felelősséget alapozni, ugyanis a bizonyítékokat nemcsak egyenként kell értékelni, hanem összességükben is. Következésképpen egy önmagában meggyőző bizonyíték sem feltétlenül elegendő arra, hogy a tényállás alapja legyen, körültekintő vizsgálattal kell tisztázni a bizonyítékok egymáshoz való viszonyát.¹⁴⁰ A büntetőjogi felelősség megállapításához egyfelől fel kell oldani a sértett vallomásával kapcsolatban esetlegesen felmerülő aggályokat, másrészt azt körül kell bátyázni több olyan bizonyítékkal, ami a terhelt irányába mutat.¹⁴¹

Tekintettel arra, hogy az ilyen típusú ügyekben a személyi bizonyítékok dominanciája érvényesül igyekeztem minél alaposabban feltárni a személyi bizonyítással kapcsolatban felmerülő problémákat. Kifejteni, hogy melyek azok az objektív, illetve szubjektív tényezők, amik a vallomást befolyásolhatják, továbbá azt, hogy milyen eszközök – kihallgatás körülményei, kihallgatási technikák, igazságügyi szakértő – igénybevételével oldhatók fel az aggályok.

Rendkívül fontosnak tartanám, hogy az ilyen típusú ügyekben eljáró hatóság tagjai és a bírák a szexuális abúzus élettani, pszichológai, viktimológiai háttéréről szóló speciális továbbképzésben részesüljenek, ugyanis a jogszabályok és a bírói gyakorlat ismerete nem feltétlenül elegendő a családon belüli szexuális bűncselekmények tárgyalása során.¹⁴²

¹⁴⁰ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez 167.§

¹⁴¹ Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: i.m. 55-56.o.

¹⁴² Dénes Veronika: i.m. 146.o.

Szakirodalom:

- Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2013.
- Dr. Barta Endre: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomozása, Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000.
- Dr. Katona Géza: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomozása, BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, Zrínyi nyomda, Budapest, 1961.
- Dr. Kovács Gyula: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása, Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok, Budapest, 2011.
- Dr. Kovács Gyula: Válogatott kriminalisztikai tanulmányok, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2022.
- dr. Lukács Tibor – dr. Traytler Endre: A nemi erkölcs elleni bűntettek, KJK, Budapest, 1963
- Fehér Ildikó – Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar Büntetőjog. Különös rész. Complex, Budapest, 2016.
- Király Tibor: Büntetőeljárás Jog 3. Átdolgozott Kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Merényi Kálmán: A szexuális erőszak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
- Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben, KJK, Budapest, 1966.

Tanulmányok, szakcikkek:

- Csaba Viktória Nikolett – Németh Zoltán György: A szexuális erőszak bizonyításának tapasztalatai, reflexiók a bizonyítás nehézségeiről, Jogelméleti Szemle 2018/2. http://jesz.ajk.elte.hu/2018_2.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.15.
- Csizmadiané dr. Pethő Tímea: A kiskorúak sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyítási nehézségei a bírósági eljárásban, https://debrecenitorvenyszek.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/publikaciocsizmadiane.pdf Megtekintés ideje: 2023. 10. 07.
- Dénes Veronika: A bírósági eljárás sajátosságai a családon belül elkövetett szexuális bűncselekmények tárgyalása során. Belügyi Szemle, 2000/4-5. szám
- Dr. Alföldi Ágnes Dóra: A vallomások megszerzésének nehézségei a büntetőeljárásban, Magyar Jog, 2011/12. szám
- Dr. Kovács Gyula: A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények csoportosítása. Magyar Bűnüldöző 2011/3–4. szám
- Dr. Kovács Gyula: Az 1978. évi IV. törvény (rég. Btk.) szerinti erőszakos közöszlész bizonyításának tárgya, http://real.mtak.hu/138007/1/Eroszakos_kozosules_bizonyitasanak_Kovacs_ODL_2013_1-4.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.08.
- dr. Kovács Gyula: Kriminalisztikai alapkérdések. Glossa Iuridica VIII. évfolyam, 1-2. szám, Budapest, 2021

- Dr. Répássy Árpádné dr. Németh Laura: Erőszak a családban, https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/#_ftnref8 Megtekintés ideje: 2023.10.07.
- dr. Szabó Judit: A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében. Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2018-2019. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2019.
- Dr. Szelecsán Annamária: A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény, Ügyészek Lapja, 12. évfolyam, 2005/4. szám
- Elek Balázs: A személyi bizonyítékok megbízhatósága a büntetőperekben, Rendészeti Szemle, 57. évfolyam, 2009/3. szám
- Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Ph.D. értekezés, Miskolc, 2007, file:///C:/Users/paricsia/Downloads/elek_balazs_ertekezes-1.pdf Megtekintés ideje: 2023. 10. 28.
- Enyedi Andrea: Fiatalkorúakkal szemben elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmény vizsgálata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Doktori (Ph.D.) értekezés, https://doktoriiskola.etk.pte.hu/public/upload/files/Doktoriiskola/Teziszfuzetek/Enyedy_Andrea_magyar.pdf, Megtekintés ideje: 2023. október 26.
- Fantoly Zsanett: A különleges bánásmódról és a Barnahus-modellről, Jogtudományi Közlöny, 2022/6. szám
- Gál Emese Dorottya: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje a büntetőeljárásban. A Barnahus-modell. Családi Jog, 2021/2. szám
- Gilányi Eszter: A szexuális kényszerítés tényállása az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek fényében, Miskolci Jogi Szemle 10. évfolyam, 2015/2. szám https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201502/11_gilanyieszter.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.01.
- Hirtling Ibolya: Gyermekkihallgatás a büntetőeljárásban, a "Barnahus-módszer" bevezetése, Magyar Jog, 2022/4. szám
- Horváth-Budai Máté: A szexuális erőszak nyomozása és bizonyítása, Krimináltaktikák a sértett és a gyanúsított kihallgatásánál, Büntetőjogi tanulmányok, 20. kötet. Veszprém :MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 2019-2020. https://tab.mta.hu/files/5616/8001/0706/buntetojogi_tanulmanyok_2019-20_XX.pdf, Megtekintés ideje: 2023. 10. 29.
- Hurtony Alexandra Kitti: Az igazságügyi szakértő szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel a kiskorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények bizonyítási nehézségeire, Ügyészek Lapja, 28. évf. 1-2. sz. (2021.) p.53-64 <http://ugyeszeklapja.hu/?p=3163> Megtekintés ideje: 2023.10. 31.
- Jungi Eszter: A családon belüli erőszak az ítélkezési gyakorlatban, Bírák Lapja 2003/2. szám
- Király Réka: A gyerekkorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények, Büntetőjogi Tanulmányok, 2004. https://tab.mta.hu/files/1016/7655/7639/Buntetojogi_tanulmanyok_2004.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.07.
- Komp Bálint: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények bizonyítási nehézségei, Ügyészek lapja 2015/6. szám 22. évfolyam

- Lencse Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy a különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. Büntetőjogi Szemle, Budapest, 2018/2. szám
- Madarassy-Molnár Máté: Adalékok a nemi erkölcsi elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez, Jogtudományi Közlöny 2009/7-8. szám
- Nagy Alexandra: Az erőszakos nemi deliktumok története és alkotmányjogi elvei. Pro Publico Bono, Magyar Közigazgatás, 2019/1. szám
- Nagygyőr Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során - Interviewing children during criminal investigations, Belügyi Szemle 2022/8. szám
- Parti Katalin-Szabó Judit-Virág György: Szexuális erőszak – OKRI-kutatás egy bűnmegelőzési kampány kapcsán In. https://www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/7_parfi_szabo_virag.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.07.
- Simonné dr. Peti Viktória: Családon belül gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszak a büntetőeljáráásban https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/simonne_peti_viktoria__csaladon_b_elul_gyermekek_serelmere_elkovetett_szexualis_eroszak_a_buntetoeljarasban%5Bjogi_forum%5D.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.17.
- Zakariás Andrea Beáta: A szexuális abúzus bizonyítási nehézségei. Szakkollégiumi Almanach, Printart-Press Kft., Debrecen, 2018

Felhasznált jogforrások:

- 2011/93/EU irányelv,
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
- Az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni védelméről szóló egyezmény (Lanzarote Egyezmény)
- Isztambuli Egyezmény
- 31/2008. IRM rendelet

Felhasznált kommentárok, miniszteri indokolások:

- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez fűzött indokolás
- Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXXIV. törvény végső előterjesztői indokolása
- Belovics Ervin-Erdei Árpád: A büntetőeljárási törvény magyarázata, HVG-ORAC, Budapest, 2018.
- Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez (Szomora, 2009)
- Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Szerkesztette: Karsai Krisztina)
- Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez - Főszerkesztő: Polt Péter

Egyéb források, internetes hivatkozások:

- „Az erőszakos szexuális bűncselekmények szabályozása Ma és holnap?” Büntetőjogi szekció 6. https://birosag.hu/sites/default/files/2018-08/13_dok.pdf Megtekintés ideje: 2023.10.15.
- CEDAW/C/HUN/CO/7-8 Magyarország összevont hetedik és nyolcadik időszakos jelentésével kapcsolatban a Bizottság ötvennegyedik ülésén (2013. február 11 - március 1.) elfogadott záró észrevételek
- dr. Győri György: A szexuális bűncselekmények bizonyítása és bírósági gyakorlata c. 2023. március 31-i előadás anyaga (KRE, ÁJK, Bűnügyi szakjogász szakirányú továbbképzés)
- Dr. Kovács Gyula – Dr. Lancsár Károly Bence: The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol - Felülvizsgált nyomozati kihallgatási protokoll, gyermekkorú sértettek és tanúk kihallgatásához (2014-es verzió), Creative Commons 4.0 licenc [CC-BY-NC-SA-4.0]. <https://doksi.net/hu/get.php?lid=26193> Megtekintés ideje: 2023.04.27.
- Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence .Istanbul, 11.V.2011 189-194.
<http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> Megtekintés ideje: 2023.10.01.
<https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok37354.pdf>. Megtekintés ideje: 2023. 10. 01.
- Szojka Zsófia: Milyen eszközei vannak a gyermekbarát igazságügynek a szexuális bántalmazás feltárására? Mérce. 2017. november 14. <https://merce.hu/2017/11/14/milyen-eszkozei-vannak-a-gyermekbarat-igazsagugynek-a-szexualis-bantalmazas-feltarasara/> Megtekintés ideje: 2023.04.27.
- Tájékoztató a bűnözés 2020. évi adatairól, Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2021.
- The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus? In.: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-58388-4_6 Megtekintés ideje: 2023.04.27.
- MISZK 5/2020. Módszertani levele